

Diagnoza stanu ekonomii społecznej na terenie miasta Żyrardowa wraz z określeniem kluczowych potrzeb w tym zakresie oraz sposobów finansowania działań

ŻYRARDÓW

Żyrardów, styczeń 2019 r.

Spis treści

1.	Wprowadzenie	4
1.1.	Cel opracowania	4
1.2.	Zakres opracowania	4
1.3.	Metodologia i sposób organizacji badania.....	4
2.	Ogólna charakterystyka podmiotów ekonomii społecznej	7
3.	Charakterystyka trzeciego sektora w Żyrardowie	12
3.1.	Ogólne informacje nt. organizacji pozarządowych (na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji)	12
3.2.	Aktywność organizacji pozarządowych w Żyrardowie na tle innych miast woj. mazowieckiego.....	15
3.3.	Wskazanie i określenie działalności podmiotów ekonomii społecznej zlokalizowanych w powiecie żyrardowskim lub w woj. mazowieckim, które realizują zadania w obszarze rewitalizacji	17
3.4.	Bariery i szanse na rozwój ekonomii społecznej w Żyrardowie	18
3.5.	Finansowanie działalności społecznej w Żyrardowie.....	23
4.	Rekomendacje.....	28
4.1.	Podjęcie strategiczne i programowe.....	30
4.2.	Systemowe wsparcie dla organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej	33
4.3.	Kreowanie rynku na produkty i usługi oferowane przez podmioty ekonomii społecznej	38
4.4.	Kształtowanie pozytywnego wizerunku organizacji społecznych	40
5.	Dobre praktyki	42
6.	Spis rysunków i tabel	47
7.	Lista organizacji i instytucji biorących udział w badaniach	47
8.	Załączniki	49

Zamawiający

Miasto Żyrardów

Plac Jana Pawła II nr 1

96-300 Żyrardów

Wykonawca

Utila sp. z o.o.

ul. Targowa 42

03-733 Warszawa

EU-CONSULT sp. z o.o.

ul. Toruńska 18C, lokal D

80-747 Gdańsk

1. Wprowadzenie

Diagnoza ekonomii społecznej dla obszaru rewitalizacji wyznaczonego dla miasta Żyrardowa została wykonana w ramach opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Żyrardowa. Dokument ten powstał w ramach projektu pt. „*Rewitalizacja Miasta Żyrardowa motorem przemian społeczno-gospodarczych*” współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020. Projekt realizowany jest w ramach konkursu Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju – Modelowa Rewitalizacja Miast, którego efektem ma być wypracowanie wzorcowych rozwiązań w zakresie rewitalizacji na obszarach miejskich.

1.1.Cel opracowania

Celem diagnozy jest identyfikacja sytuacji podmiotów ekonomii społecznej funkcjonujących w Żyrardowie w zakresie ich potrzeb, barier, wyzwań, kondycji finansowej i podejmowanych przez nich działań oraz określenie dalszych perspektyw i możliwości rozwoju działalności ekonomii społecznej w mieście wraz z rozpoznaniem obszarów współpracy i zaproponowaniem rozwiązań wsparcia podmiotów ekonomii społecznej.

Diagnoza została oparta na doświadczeniach podmiotów ekonomii społecznej funkcjonujących w Żyrardowie oraz w innych miastach województwa mazowieckiego.

Wiedza zdobyta dzięki badaniom została wykorzystana przede wszystkim w celu określenia barier rozwoju ekonomii społecznej w Żyrardowie oraz do wypracowania rekomendacji wskazujących na sposoby wsparcia ekonomii społecznej w mieście i wykorzystania potencjału organizacji pozarządowych w procesie rewitalizacji miasta.

1.2.Zakres opracowania

Przedmiotem diagnozy jest analiza sytuacji podmiotów ekonomii społecznej oraz zaproponowanie rozwiązań umożliwiających większe zaangażowanie ich w procesie rewitalizacji miasta Żyrardowa.

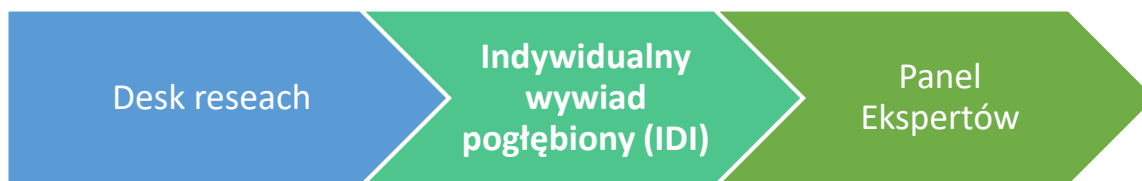
W diagnozie zidentyfikowane zostały podmioty ekonomii społecznej działające na terenie miasta oraz wskazane zostały: (1) obszary, w ramach których podmioty te mogą uczestniczyć w procesie rewitalizacji Żyrardowa, (2) bariery, które utrudniają powstawanie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej w mieście.

Rekomendacje dotyczą rozwiązań, które mogą wzmocnić podmioty ekonomii społecznej w Żyrardowie, ich zaangażowanie w proces rewitalizacji. Wskazane zostały również propozycje działań przyciągających podmioty ekonomii społecznej do Żyrardowa oraz sposoby promocji ekonomii społecznej i rozwiązania dotyczące docelowej siatki usług wspierających rozwój podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w mieście.

1.3.Metodologia i sposób organizacji badania

Zakres diagnozy wymagał przeprowadzenia badań, w ramach których zastosowane zostały następujące metody badawcze:

- 1) Analiza danych zastanych (desk research).
- 2) Inwentaryzacja organizacji pozarządowych za pomocą formularzy ankietowych wypełnianych przez przedstawicieli organizacji pozarządowych.
- 3) IDI – indywidualne wywiady pogłębione.
- 4) Panel ekspertów.

Rysunek 1. Schemat narzędzi badawczych

Źródło: opracowanie własne

Analiza danych zastanych

Analiza danych zastanych (*desk research*) jest jedną z technik badań społecznych polegającą na analizie istniejących źródeł i danych. Wiedza zdobyta dzięki tej technice oparta jest na istniejących już materiałach.

Punktem wyjścia tej analizy był opis teoretycznych podstaw funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej. Przeanalizowana została literatura przedmiotu oraz przedstawione zostały najciekawsze przykłady działalności z zakresu ekonomii społecznej w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem przykładów zaangażowania podmiotów ekonomii społecznej w obszarach rewitalizacji. Dodatkowo wykorzystane zostały dane dostępne w bazach danych takich jak GUS BDL, baza organizacji pozarządowych Klon/Jawor. Przeanalizowane zostały również główne dokumenty regulujące współpracę Miasta z organizacjami pozarządowymi tj. Programy i Sprawozdania z realizacji Programu Współpracy Miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi oraz Zarządzenia Prezydenta Miasta Żyrardowa w sprawie rozstrzygnięcia konkursów na zlecenie zadań publicznych.

W dalszej kolejności przeprowadzona została analiza danych zastanych w zakresie ekonomii społecznej w Żyrardowie. W tej części wykonany został przegląd przedsiębiorstw i organizacji ekonomii społecznej, analiza ich działalności i efektywności działań w rozwiązywaniu problemów społecznych. W tym celu przeprowadzona została również inwentaryzacja organizacji pozarządowych działających na terenie Żyrardowa.

Inwentaryzacja organizacji pozarządowych

Na podstawie Lokalnego Banku Danych o Organizacjach Pozarządowych Urzędu Miasta Żyrardowa¹, bazy Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej, bazy NGO publikowanej przez Stowarzyszenie Klon/Jawor została opracowana baza organizacji pozarządowych. Po wstępnej weryfikacji znalazły się na niej 122² pozycje. Do wszystkich tych podmiotów zostały wysłane wiadomości z prośbą o wypełnienie formularza ankietowego³ pozwalającego na zebranie podstawowych danych nt. organizacji działających na obszarze Żyrardowa.

Informacje zawarte w formularzach dotyczyły następujących kwestii:

- dni i godziny pracy/działalności,
- liczby osób zatrudnionych,
- liczby wolontariuszy,
- obszaru funkcjonowania podmiotu (np. miasto Żyrardów, powiat żyrardowski, woj. mazowieckie itp.),
- daty założenia podmiotu,

¹ <https://www.zyrardow.pl/1024,baza-organizacji> (dostęp 14 stycznia 2019 r.)

² Liczba organizacji w okresie prowadzenia inwentaryzacji.

³ Wzór formularza znajduje się w załączniku

- opisu działalności,
- współpracy pomiędzy podmiotami,
- sposobu finansowania działalności,
- wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej.

W przypadku 30 organizacji nie udało się ustalić danych kontaktowych, bądź uzyskano informacje, że dana organizacja nie istnieje lub kontakt był niemożliwy ze względu na błędne dane telefoniczne, mailowe – w tych przypadkach nie udało się również ustalić poprawnych danych, co może wskazywać na brak istnienia tych podmiotów. W związku z tym w bazie pozostały 92 podmioty. W 73 przypadkach nie powiodły się próby nawiązania kontaktu lub mimo rozmów organizacja nie przesłała wypełnionej ankiety. Jedynie 19 organizacji odpowiedziało na ankietę i przekazało przynajmniej częściowo wypełnione formularze.

Indywidualne wywiady pogłębione (IDI)

W drugim etapie badań przeprowadzone zostały wywiady z przedstawicielami organizacji pozarządowych z Żyrardowa oraz wybranych miast województwa mazowieckiego.

IDI polega na przeprowadzeniu z daną osobą ustrukturyzowanej rozmowy, która ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu.

W ramach badania przeprowadzono 14 wywiadów indywidualnych:

- 7 wywiadów z przedstawicielami organizacji pozarządowych z Żyrardowa,
- 3 wywiady z przedstawicielami organizacji pozarządowych spoza Żyrardowa,
- 3 wywiady z przedstawicielami urzędów na poziomie powiatu i województwa,
- 1 wywiad z przedstawicielem Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej działającego na obszarze powiatu żyrardowskiego.

Pełna lista organizacji i instytucji, które wzięły udział w badaniu znajduje się w rozdziale 7. Scenariusze wywiadów zostały dołączone w rozdziale 8.

Panel ekspertów

Celem panelu ekspertów było skonfrontowanie wstępnych rekomendacji wypracowanych z użyciem wcześniejszych metod badawczych (analiza danych zastanych oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych). W panelu ekspertów wzięli udział specjaliści z zakresu ekonomii społecznej z następujących organizacji i instytucji:

- Stowarzyszenie BORIS (pełniące rolę OWES dla powiatu żyrardowskiego),
- Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych z Warszawy,
- Mazowieckie Centrum Pomocy Społecznej w Warszawie,
- Urząd Miasta Żyrardowa.

Celem panelu ekspertów było wykorzystanie wiedzy eksperckiej osób zaangażowanych w działalność i rozwój podmiotów ekonomii społecznej w Żyrardowie i innych miastach, co pozwoliło na zagwarantowanie maksymalnej użyteczności rekomendacji oraz ich adekwatności do specyfiki Żyrardowa i obszaru rewitalizacji w mieście. Udział ekspertów w końcowej fazie badania umożliwił poznanie opinii osób, którzy widzą kwestię ekonomii społecznej z różnych perspektyw oraz pozwolił wypracować rekomendacje mogące w rzeczywisty sposób wpłynąć na zmianę sytuacji w badanym obszarze.

2. Ogólna charakterystyka podmiotów ekonomii społecznej

Do podmiotów ekonomii społecznej zalicza się przedsiębiorstwa ekonomii społecznej przy czym mogą one być powołane zarówno przez organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą oraz różnego rodzaju spółdzielnie (np. spółdzielnie socjalne) jak również organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego bez prowadzenia działalności gospodarczej, a także tzw. podmioty reintegracyjne: zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej oraz kluby integracji społecznej.

Obecnie w krajowym systemie prawnym nie funkcjonują akty prawne dotyczące ekonomii społecznej. Prowadzone prace legislacyjne na poziomie administracji rządowej nie zakończyły się przyjęciem jednolitego prawodawstwa w tym zakresie. Działalność poszczególnych typów podmiotów ekonomii społecznej odbywa się na podstawie szczegółowych aktów prawnych dotyczących poszczególnych form działalności w zakresie ekonomii społecznej.

W rozdziale przedstawiono różne typy podmiotów ekonomii społecznej zgodnie z podaną poniżej definicją. Jednocześnie opis został uzupełniony o informacje dotyczące podmiotów ekonomii społecznej działających w Żyrardowie.

Definicja ekonomii społecznej

Na potrzeby niniejszej diagnozy przyjęta została definicja pojęcia ekonomii społecznej stosowana przez Europejską Sieć Badawczą EMES, mówiąca, że przedsiębiorstwa społeczne prowadzą działalność głównie społeczną, której „zyski w założeniu są reinwestowane w te cele lub we wspólnotę, a nie w celu maksymalizacji zysku lub zwiększenia dochodu udziałowców czy też właścicieli⁴”.

Kryteria przedsiębiorstw ekonomii społecznej wg EMES⁵:

Kryteria ekonomiczne:

- prowadzenie w sposób względnie ciągły, regularny działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne;
- niezależność, suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych;
- ponoszenie ryzyka ekonomicznego;
- istnienie choćby nielicznego płatnego personelu.

Kryteria społeczne:

- wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia;
- oddolny, obywatelski charakter inicjatywy;
- specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania;
- możliwie wspólnotowy charakter działania;
- ograniczona dystrybucja zysków.

Według definicji Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej⁶ w sferze ekonomii społecznej działają podmioty ekonomii społecznej, należące do czterech głównych nurtów:

---

⁴ Definicja EMES za stronę ekonomiaspoleczna.pl (<http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433225> - link aktywny na dzień 12 grudnia 2018 r.).

⁵ Ibidem.

⁶ Definicja Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej za stronę <http://www.es.mcps-efs.pl/podmioty-ekonomii-spo%C5%82ecznej> - link aktywny na dzień 12 grudnia 2018 r.

- przedsiębiorstwa społeczne, będące fundamentem ekonomii społecznej;
- podmioty reintegracyjne, służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tj. Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej; formy te nie będą w żadnym przypadku przedsiębiorstwami społecznymi, ale mogą przygotowywać do prowadzenia lub pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub być prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej przez przedsiębiorstwa społeczne;
- podmioty działające w sferze pożytku publicznego, które prowadzą działalność ekonomiczną i zatrudniają pracowników, choć ich aktywność nie jest oparta na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego; podmioty te mogą stać się przedsiębiorstwami społecznymi, o ile podejmą działalność gospodarczą w pewnym zakresie, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie dystrybucji zysku;
- podmioty sfery gospodarczej, które tworzone były w związku z realizacją celu społecznego bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Są to podmioty, które nie posiadają wszystkich cech przedsiębiorstwa społecznego. Grupę tę można podzielić na cztery podgrupy:
  - organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych;
  - Zakłady Aktywności Zawodowej;
  - spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie;
  - pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

Organizacje pozarządowe

Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2016 r.⁷ w Polsce istnieje niemal 92 tys. organizacji pozarządowych. Szacuje się, że 99% organizacji zaliczyć można do sektora ekonomii społecznej. W tej grupie dominują podmioty świadczące nieodpłatną działalność statutową (70%), a jedynie 5,8% podmiotów prowadziło swą działalność w ramach działalności gospodarczej.

Zgodnie z przeprowadzoną inwentaryzacją w Żyrardowie znajdują się 92 organizacje pozarządowe, spośród których status organizacji pożytku publicznego posiada 8 podmiotów⁸:

- 1) Stowarzyszenie Charytatywne "Dobromir",
- 2) Stowarzyszenie Równych Szans,
- 3) Oratorium św. Jana Bosko,
- 4) Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Psychofizyczną "Pomóż Życ",
- 5) Stowarzyszenie "Nieść Ulgę w Cierpieniu" im. Ojca Pio i Matki Teresy,
- 6) Fundusz Młodych Wehikuł,

⁷ Sektor non-profit w 2016 r. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd gospodarczy I zawodowy, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, Kraków, 2018.

⁸ Na podstawie internetowej bazy sprawozdań organizacji pożytku publicznego Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. Stan na luty 2019 r.

- 7) Uczniowski Klub Sportowy "Trójka" Żyrardów,
- 8) Towarzystwo Przyjaciół Miasta Żyrardowa.

Informacje o działalności organizacji pozarządowych uzyskać można zarówno z baz danych rejestrów państwowych (Krajowy Rejestr Sądowy) oraz baz gromadzonych przez same organizacje pozarządowe. Największa baza danych prowadzona jest przez Stowarzyszenie Klon/Jawor pod adresem bazy.ngo.pl. Jest to baza dobrowolna, co powoduje, że znajdują się w niej przede wszystkim organizacje, które same wprowadzają i aktualizują w niej dane.

Za organizacje pozarządowe uznaje się przede wszystkim fundacje (działające na podstawie ustawy o fundacjach⁹) i stowarzyszenia (działające na podstawie prawa o stowarzyszeniach¹⁰).

Zarówno fundacje, jak i stowarzyszenia mogą prowadzić działalność gospodarczą lub płatną i nieodpłatną działalność pożytku publicznego. Dlatego też ten rodzaj organizacji można uznać za elastyczny i umożliwiający prowadzenia zróżnicowanych inicjatyw, których różnorodność umożliwia uzyskanie największej efektywności poprzez dostosowanie rodzaju aktywności do potrzeb i wymagań prowadzonych działań. W przypadku zakładania przedsiębiorstw ekonomii społecznej ten rodzaj działalności pozwala zachować dużą elastyczność realizowanych przedsięwzięć.

Spółka non-profit

Spółka non-profit z ograniczoną odpowiedzialnością działająca w celach społecznych jest najmniej rozpowszechnioną formą ekonomii społecznej. Formalnie podmioty tego typu zarejestrowane są jako spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a jedynie w nazwie podmiotu dodawana jest nazwa „non-profit”. Spółki tego typu prowadzą działalność nie dla zysku dzielonego między udziałowcami.

Zgodnie z bazą danych przedsiębiorstw społecznych prowadzoną przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w Żyrardowie funkcjonuje jeden taki podmiot. Jest nim Przedsiębiorstwo Społeczne ŚMA non-profit sp. z o.o. założone przez Fundację im. św. Michała Archanioła.

Spółdzielnie

Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Polsce w 2015 r. zarejestrowanych było ponad 17,5 tys. spółdzielni. Jak wskazano ww. sprawozdaniu szczególnie istotne z punktu widzenia ekonomii społecznej są spółdzielnie pracy, spółdzielnie socjalne oraz spółdzielnie inwalidów i niewidomych. W 2015 r. funkcjonowało natomiast 560 spółdzielni pracy i żadna w Żyrardowie¹¹. Spółdzielnia pracy jest *dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Przedmiotem gospodarczej działalności spółdzielni pracy jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków*¹². Wzorcowym przykładem przedsiębiorstw społecznych są spółdzielnie socjalne, których w województwie mazowieckim działa ok. 150. Spółdzielnia socjalna jest specyficzną formą

⁹ Ustawa z 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 1491).

¹⁰ Ustawa z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 210).

¹¹ Źródło danych ogólnopolskich: „Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej za okres sierpień 2014 - grudzień 2015”, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017.

¹² Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, Dz.U. 1982 Nr 30 poz. 210, z późn. zmianami.

spółdzielni pracy. Posiada osobowość prawną. Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji jej członków, a działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej¹³. Spółdzielnią pracy wyróżnioną w Ustawie Prawo spółdzielcze są spółdzielnie inwalidów i niewidomych. Przedmiotem działalności spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych jest zawodowa i społeczna rehabilitacja inwalidów i niewidomych przez pracę w prowadzonym wspólnie przedsiębiorstwie. W całym kraju działa natomiast ok. 160 spółdzielni inwalidów i niewidomych.

Podmioty reintegracyjne

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2016 r. w Polsce działały następujące podmioty reintegracyjne, czyli placówki ukierunkowane na aktywizację osób z niepełnosprawnościami oraz świadczące usługi na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- 708 warsztatów terapii zajęciowej (WTZ),
- 103 zakładów aktywności zawodowej (ZAZ),
- 159 centrów integracji społecznej (CIS),
- 217 klubów integracji społecznej (KIS)¹⁴.

W Żyrardowie funkcjonują warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) prowadzone przez MUSI NOVUM Sp. z o.o. i jest to jedyne przedsiębiorstwo ekonomii społecznej w mieście w ramach tej kategorii przedsiębiorstw społecznych.

WTZ, podobnie jak zakłady aktywności zawodowej, działają na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych¹⁵. Mazowsze obok Wielkopolski jest regionem, w którym działa najwięcej (ponad 80) takich instytucji. Warsztaty mogą być organizowane m.in. przez organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego i są finansowane przede wszystkim ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz ze środków samorządu lokalnego.

Celem zakładów aktywizacji zawodowej (ZAZ) jest tworzenie miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób z autyzmem, upośledzeniem umysłowym lub chorobą psychiczną. W 2016 w całej Polsce funkcjonowały 103 ZAZ-y, w tym 8 w województwie mazowieckim.

Centra integracji społecznej działają na podstawie ustawy o zatrudnieniu socjalnym¹⁶. Celem działania CIS jest reintegracja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Biorąc pod uwagę dotychczasową praktykę CIS oferuje wsparcie najczęściej osobom długotrwale bezrobotnym (ok. 56%), podczas gdy znacznie mniejszą grupę stanowią osoby z niepełnosprawnościami (10%) oraz osoby uzależnione od alkoholu (11%)¹⁷.

---

¹³ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, Dz.U. 2006.94.651, z późn. zmianami.

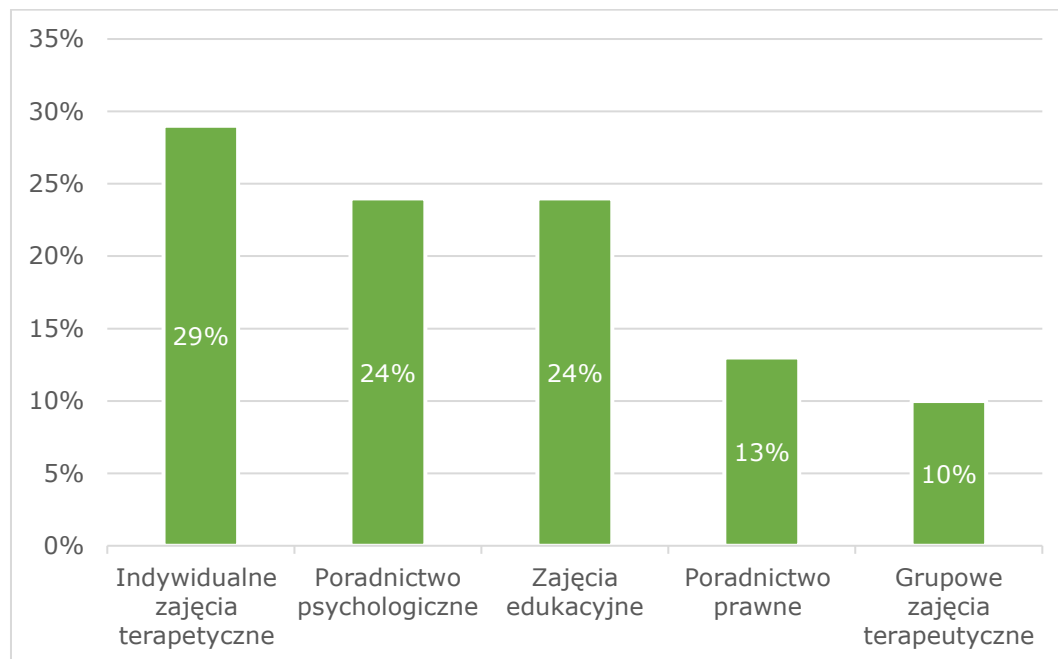
¹⁴ Centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2016 r. Notatka Głównego Urzędu Statystycznego z 13 listopada 2017 r.

¹⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 1997 nr 123 poz. 776).

¹⁶ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2016 poz. 1828).

¹⁷ Vide przypis 14.

Podobnie jak CIS, kluby integracji społecznej (KIS) działają na podstawie ustawy o zatrudnieniu socjalnym¹⁸ i są również tworzone przede wszystkim przez organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego. W 2015 r. w Polsce funkcjonowało 215 KIS-ów, które prowadziły działania w zakresie integracji społecznej i zawodowej. Najpopularniejszą formą wsparcia oferowaną przez KIS były indywidualne i grupowe zajęcia terapeutyczne oraz poradnictwo psychologiczne (Wykres 1)¹⁹.

Wykres 1. Działania oferowane przez kluby integracji zawodowej.

Źródło: opracowanie własne

Źródła wiedzy o organizacjach pozarządowych oraz podmiotach ekonomii społecznej:

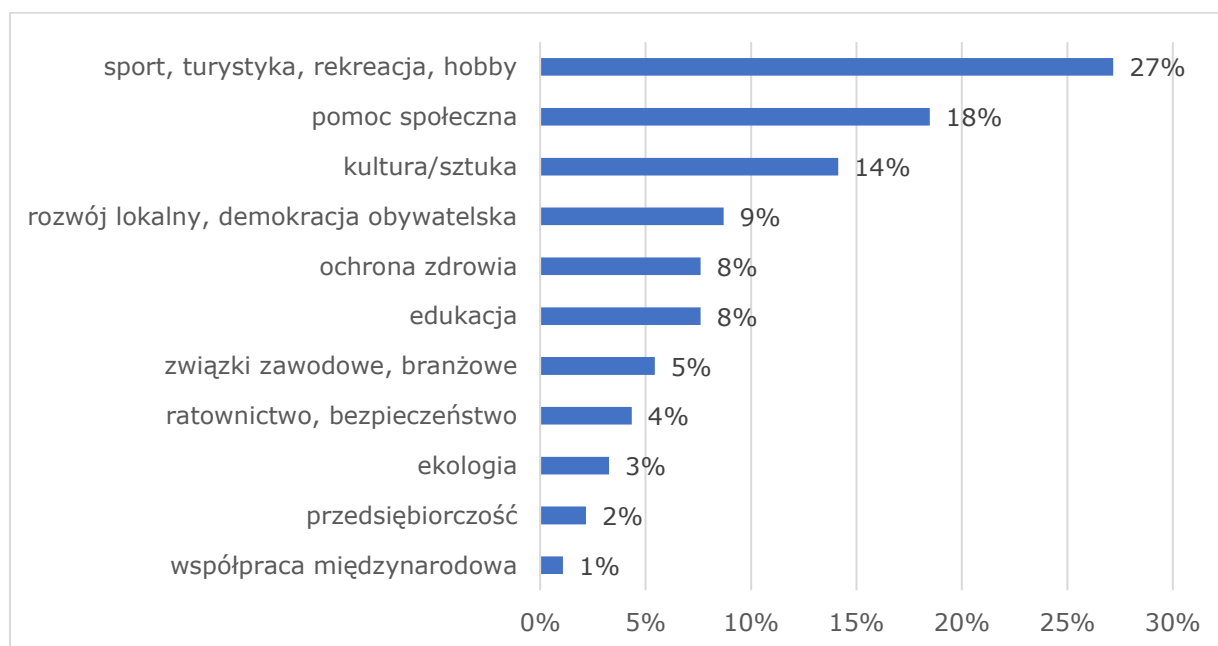
- Krajowy Rejestr Sądowy,
- baza organizacji pozarządowych portalu ngo.pl,
- portal ekonomiaspoleczna.pl,
- portal Koordynacja Ekonomii Społecznej na Mazowszu (es.mcps-efs.pl),
- baza wiedzy organizacji pożytku publicznego Narodowego Instytutu Wolności (<https://niw.gov.pl/opp/baza-wiedzy/>)

¹⁸ Vide przypis 16.

¹⁹ Vide przypis 14.

3. Charakterystyka trzeciego sektora w Żyrardowie

Jak zostało zaznaczone we wprowadzeniu, w ramach prowadzonych analiz trzeciego sektora w Żyrardowie sporządzona została baza organizacji pozarządowych działających w mieście. Ostatecznie, po usunięciu organizacji, w przypadku których została pozyskana informacja, że nie funkcjonują bądź brak możliwości pozyskania jakichkolwiek informacji nt. danej organizacji wskazywał na brak jej aktywności, w bazie znalazły się 92 organizacje pozarządowe. Biorąc pod uwagę obszar tematyczny, w jakim działają te organizacje to przeważają te, które działają w obszarze sportu, turystyki, rekreacji oraz zajmujące się pomocą społeczną, w tym także zajmujące się dziećmi i młodzieżą z problemami (Wykres 2).

Wykres 2. Podział organizacji pozarządowych ze względu na zakres swojej działalności

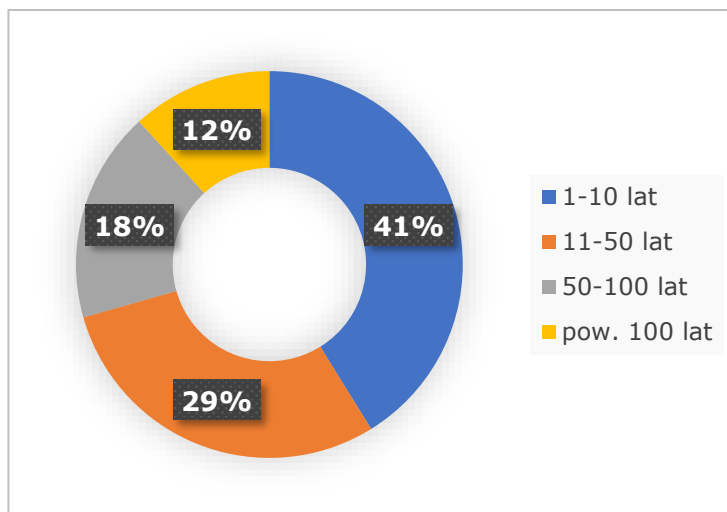
Źródło: opracowanie własne

3.1. Ogólne informacje nt. organizacji pozarządowych (na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji)

Do wszystkich zidentyfikowanych organizacji wysłany został formularz ankietowy, której celem była inwentaryzacja sektora oraz analiza jego potencjału i możliwości. Odpowiedzi przesłało 19 organizacji. Poniżej przedstawiono podstawowe informacje przekazane przez ich przedstawicieli.

Mimo że analiza opiera się na niewielkiej liczbie ankiet, to wyłania się z nich dosyć jednoznaczny obraz trzeciego sektora w Żyrardowie. Najczęściej są to niewielkie organizacje, niezatrudniające pracowników, bez stabilnego źródła finansowania.

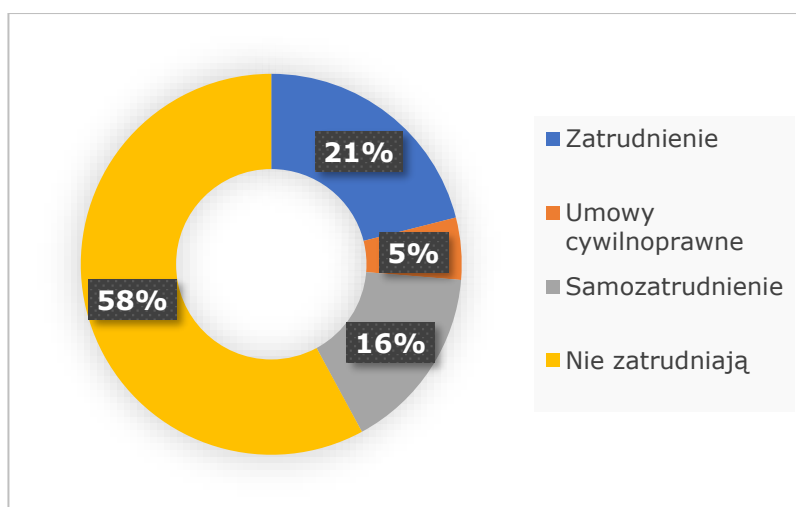
Wiek organizacji. W analizowanej grupie najwięcej jest organizacji młodych – powstałych w ciągu ostatnich 10 lat (41%). Pięć organizacji prowadzi swoją działalność kilkanaście lat (powstawały w końcu lat 90-tych i na początku XXI wieku), trzy organizacje działają ok. 50 lat a dwie mają ponad 100-letnią tradycję (Wykres 3).

Wykres 3. Wiek organizacji działających w Żyrardowie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wypełnionych formularzy ankietowych (n=19)

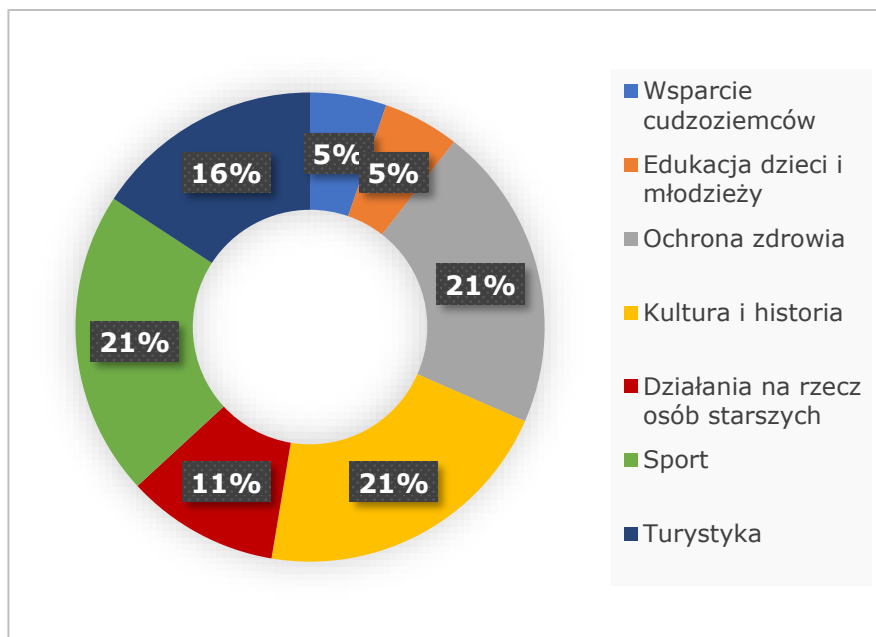
Zatrudnienie. Większość organizacji opiera się na pracy wolontariuszy. Cztery organizacje wskazały, że zatrudniają pracowników na etat. Jak więc widać działalność organizacji żyrardowskich opiera się przede wszystkim na pracy niezarobkowej swoich członków lub wolontariuszy. Trzy organizacje zatrudniają współpracowników na podstawie samozatrudnienia. Taki stan pokazuje raczej słabość trzeciego sektora w Żyrardowie. Potwierdza to tezę wskazywaną również przez badanych w wywiadach IDI, którzy zwracali uwagę na fakt, że praca w organizacjach pozarządowych traktowana jest raczej jako zajęcie dodatkowe a nie pełnowartościowe zatrudnienie (Wykres 4).

Wykres 4. Formy zatrudnienia w organizacjach pozarządowych w Żyrardowie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wypełnionych formularzy ankietowych (n=19)

Zakres działalności. Analizowane organizacje najczęściej zajmują się historią, kulturą i ochroną zdrowia. Działalność 41% organizacji, które wypełniły formularz ankietowy, skupia się na tych kwestiach. Kolejnym obszarem, którym zajmuje się blisko ¼ organizacji jest sport. Dwie organizacje specjalizują się w działaniach na rzecz osób starszych, a jedna prowadzi działalność skierowaną do cudzoziemców (Wykres 5).

Wykres 5. Obszary, w których działają analizowane organizacje

Źródło: opracowanie własne na podstawie wypełnionych formularzy ankietowych (n=19)

Współpraca z innymi podmiotami. Organizacje, które wzięły udział w ankiecie najczęściej wskazywały, że współpracują z innymi podmiotami: 12 spośród 19 organizacji odpowiedziało, że prowadzi taką współpracę. Najczęściej jest to kooperacja z podmiotami na szczeblu lokalnym (w mieście i w powiecie żyrardowskim) o podobnym profilu (organizacje o profilu sportowym współpracują tylko z innymi organizacjami sportowymi, a organizacje działające w zakresie kultury współpracują tylko z organizacjami tego samego typu). Trzy organizacje wskazały podmioty publiczne (miejskie i powiatowe), z którymi współpracują. Z formularzy ankietowych wynika też, że z jednostkami miejskimi pracują tylko te organizacje, które realizują zadania na zlecenie miasta lub otrzymują dofinansowanie z Urzędu Miasta. Współpraca z innymi organizacjami ma na celu przede wszystkim organizację wspólnych imprez, spotkań lub po prostu jest to współpraca towarzyska. Jedynie organizacje sportowe organizują z innymi podmiotami zawody sportowe, a organizacje kulturalne – wydarzenia kulturalne.

Jedna organizacja współpracuje z organizacjami parasolowymi na poziomie krajowym (OFOP), na poziomie województwa (Federacja Mazowia z Warszawy) i powiatu (Partnerstwo Lokalne na Rzecz Rozwoju Powiatu Żyrardowskiego).

Za pozytywny można uznać fakt, że większość organizacji, które przesłały formularz ankietowy wskazuje, że współpracuje z innymi podmiotami. W większości nie jest to jednak współpraca przy realizacji wspólnych przedsięwzięć (tylko jedna organizacja wskazała jako cel współpracy pozyskanie finansowania na realizację działań, inna jako cel współpracy przedstawiła realizację działań, ale w tym przypadku chodziło o zlecenie zadań publicznych przez Urząd Miasta). Należy jednak zwrócić uwagę na wyniki badań jakościowych, w których organizacje wskazywały inicjatywy mające na celu integrację środowiska pozarządowego w powiecie żyrardowskim. Współpraca organizacji będzie więc coraz silniejsza i będzie w większym stopniu służyła realizacji wspólnych przedsięwzięć.

3.2. Aktywność organizacji pozarządowych w Żyrardowie na tle innych miast woj. mazowieckiego

Badane organizacje z Żyrardowa, z przedstawicielami których zostały przeprowadzone wywiady IDI, były najczęściej małymi podmiotami, które albo nie zatrudniały w ogóle pracowników lub zatrudniały tylko na pojedyncze etaty. Wyjątkiem są duże instytucje otrzymujące stałe finansowanie ze środków publicznych lub prowadzące działalność gospodarczą. Najczęściej jednak organizacje zlecają wykonywanie zadań na podstawie umów cywilnoprawnych w sytuacji, gdy otrzymują dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych.

Inaczej przedstawia się sytuacja podmiotów ekonomii społecznej, np. spółdzielni socjalnych działających w innych miejscowościach, z którymi także zostały przeprowadzone wywiady. Prowadzenie stabilnej działalności gospodarczej, rynek zbytu (często zapewniony przez zamówienia ze strony lokalnych instytucji samorządowych) pozwala prowadzić stabilną politykę kadrową. Nie oznacza to co prawda zatrudnienia dużej liczby pracowników (najczęściej jest to ok. 5-10 etatów), jednak przy dynamicznym rozwoju podmiotów ekonomii społecznej może być to ważny element poprawy sytuacji na rynku pracy szczególnie dla osób, dla których znalezienie pracy jest szczególnie trudne (tzw. III profilu pomocy).

Z analizy bazy danych podmiotów ekonomii społecznej²⁰ można stwierdzić, że obszar Mazowsza zachodniego należy do mniej aktywnych części województwa, jeśli chodzi o liczbę podmiotów ekonomii społecznej. Można zauważyć, że w powiatach żyrardowskim, grójeckim i sochaczewskim liczba podmiotów ekonomii społecznej jest niższa niż np. w powiatach w północnej i wschodniej części województwa. Szczególnie nasycony (poza regionem warszawskim) wydaje się powiat płocki (w Płocku i powiecie płockim funkcjonuje 12 warsztatów terapii zajęciowej (w mieście – 6), w powiecie żyrardowskim – jeden; w regionie płockim działa 10 spółdzielni socjalnych, przy czym w samym Płocku - 7, podczas gdy w powiecie żyrardowskim dwie, ale żadna z nich w samym mieście. Mimo różnych potencjałów obu powiatów dysproporcja w liczbie podmiotów ekonomii społecznej jest znacznie większa niż między potencjałami obu powiatów.

Podobnie wygląda porównanie z Ostrołęką i Siedlcami. W obu miastach można mówić o większej aktywności podmiotów ekonomii społecznej niż w Żyrardowie. W Ostrołęce, która jest miastem porównywalnym, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców, działa 7 podmiotów ekonomii społecznej a w Siedlcach jest ich 13.

W tabeli poniżej przedstawione zostało zestawienie podmiotów ekonomii społecznej dla czterech miast województwa mazowieckiego: Żyrardowa, Płocka, Siedlec i Ostrołęki (Tabela 1).

Tabela 1. Porównanie liczby podmiotów ekonomii społecznej w wybranych miastach woj. mazowieckiego

Rodzaj podmiotu ekonomii społecznej	Liczba podmiotów w poszczególnych miastach			
	Żyrardów	Płock	Siedlce	Ostrołęka
Centra Integracji Społecznej	0	1	1	0

²⁰ Analiza oparta na podstawie bazy danych podmiotów ekonomii społecznej województwa mazowieckiego www.es.mcps-efs.pl

Rodzaj podmiotu ekonomii społecznej	Liczba podmiotów w poszczególnych miastach			
	Żyrardów	Płock	Siedlce	Ostrołęka
Kluby Integracji Społecznej	0	0	1	1
Przedsiębiorstwa Społeczne	1	7	4	3
Spółdzielnie socjalne	0	7	3	1
Warsztaty Terapii Zajęciowej	1	6	1	2
Organizacje pożytku publicznego	9	42	22	10
Zakłady Aktywności Zawodowej	0	1	1	0
Suma	11	64	33	17

Źródło: Dane w tabeli pochodzą z bazy danych Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej. Dane o liczbie organizacji pożytku publicznego z bazy danych organizacji pozarządowych Krajowego Rejestru Sądowego i Ministerstwa Finansów.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli powyżej, spośród czterech analizowanych miejscowości woj. mazowieckiego w Żyrardowie funkcjonuje najmniej podmiotów ekonomii społecznej.

Trudno wskazać precyzyjnie przyczynę niskiej aktywności podmiotów ekonomii społecznej w Żyrardowie. Może nią być bliskość Warszawy i łatwość znalezienia tam pracy, m.in. takie przyczyny były wskazywane przez organizacje i instytucje biorące udział w badaniu.

Z przeprowadzonych wywiadów IDI wynika jednak, że w mieście istnieje potrzeba tworzenia nowych podmiotów i rozwoju ekonomii społecznej. Przykładem na to, że rozwój organizacji społecznych i tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej jest pożądane w powiecie, są inicjatywy oddolne mające na celu z jednej strony integrację środowiska pozarządowego oraz próby tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej (w tym duża aktywność władz powiatowych w tym zakresie).

Podczas wywiadów IDI zauważono dwa procesy integracyjne występujące w powiecie żyrardowskim. Pierwszy odbywa się pod patronatem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. PCPR rozwija współpracę (koordynację) instytucji opieki społecznej z powiatu żyrardowskiego, które są zainteresowane tworzeniem własnych podmiotów ekonomii społecznej. Pierwsze próby zostały podjęte w 2018 r. jednak nie udało się wówczas powołać nowej instytucji. Próba ta ma być powtórzona w 2019 r. W tym roku PCPR planuje uruchomienie spółdzielni socjalnej.

Z drugiej strony trwają działania mające na celu integrację środowiska organizacji pozarządowych działających w mieście, które współpracują na rzecz kształtującej się federacji organizacji pozarządowych z powiatu żyrardowskiego pod nazwą Działaj.My. Odbyły się pierwsze spotkania przedstawicieli trzeciego sektora i trwają prace nad stworzeniem modelu współpracy.

Ponadto z rozmów przeprowadzonych z przedstawicielami organizacji (wywiady IDI) wynika, że większość podmiotów korzysta z podobnych źródeł finansowania swoich działań. Organizacje lub osoby tworzące nowe podmioty ekonomii społecznej w ostatnim czasie zawsze korzystały ze wsparcia Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Obecnie funkcję tę dla regionu żyrardowskiego prowadzi stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS w Warszawie.

W mieście pojawiają się inicjatywy mające na celu tworzenie nowych podmiotów. Biorąc jednak pod uwagę jak na razie ich niewielką skuteczność, można stwierdzić, że konieczna jest systemowa pomoc w tworzeniu takich podmiotów.

3.3. Wskazanie i określenie działalności podmiotów ekonomii społecznej zlokalizowanych w powiecie żyrardowskim lub w woj. mazowieckim, które realizują zadania w obszarze rewitalizacji

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że w tej chwili miasto Żyrardów nie prowadzi zinstytucjonalizowanych działań służących wykorzystaniu narzędzi ekonomii społecznej w procesie rewitalizacji. Urząd Miasta podjął pierwsze kroki, których celem jest angażowanie podmiotów ekonomii społecznej w proces rewitalizacji. Co bardzo istotne działania te służą też profesjonalizacji organizacji, które uczestniczą w realizacji projektów partnerskich.

Biorąc pod uwagę możliwości ekonomii społecznej, wydaje się, że zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych i tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej jest istotnym działaniem z punktu widzenia prowadzonych działań rewitalizacyjnych. Szczególnie ze względu na grupy docelowe, z którymi i na rzecz których działają podmioty ekonomii społecznej. Rozmówcy podczas wywiadów wskazywali, że szczególnie biorąc pod uwagę obecną sytuację na rynku pracy, na którym pozostali bezrobotni w najtrudniejszej sytuacji, ekonomia społeczna jest dobrym rozwiązaniem do aktywizacji tych osób.

Jeśli uznać, że jedną z charakterystycznych cech obszaru rewitalizacji jest fakt, że liczba osób w trudnej sytuacji społecznej i ekonomicznej jest większa niż w innych częściach miasta, to naturalną konsekwencją tego stanu jest konieczność zastosowania specjalnych narzędzi do rozwiązywania problemów społecznych.

W tej chwili w Żyrardowie działają warsztaty terapii zajęciowej, które zajmują się przystosowaniem osób niepełnosprawnych do samodzielnego życia oraz rehabilitacją.²¹ Jest to przedsięwzięcie ogólnomiejskie, które w dużej mierze zaspokaja potrzeby osób niepełnosprawnych w mieście (wspólnie z placówkami publicznymi). To bardzo dobry przykład działalności podmiotu ekonomii społecznej, funkcjonującego w mieście i którego rozwiązania mogą służyć jako model do zastosowania w obszarze rewitalizacji.

Jako pozytywny przykład można uznać sposób realizacji projektu „Żyrardów stawia na seniorów”. Projekt jest finansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego. Miasto, które jest liderem projektu, włączyło do jego realizacji partnera – Przedsiębiorstwo Społeczne ŚMA non profit sp. z o.o. Takie działanie jest korzystne z dwóch stron: miasto pozyskuje partnera z bardzo dobrym doświadczeniem i rozpoznaniem potrzeb grupy docelowych odbiorców projektu, a z drugiej strony organizacja non profit może rozszerzyć swoją działalność i co najważniejsze w perspektywie długofalowej zyskuje nowe doświadczenie w realizacji projektu europejskiego. To ostatnie jest szczególnie ważne dla rozwoju potencjału podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych. **Takie podejście można uznać**

---

²¹ Więcej informacji na temat WTZ w rozdziale 5. Dobre praktyki

za modelowe rozwiązanie w skali miasta. Rozwiązania podobnego typu powinny być stosowane przez miasto również w przypadku innych planowanych projektów, dla których miasto będzie pozyskiwać zewnętrzne finansowanie.

Dodatkowo należy wskazać organizacje spoza Żyrardowa, które swoją działalnością obejmują również miasto. Są to przede wszystkim organizacje działające w obszarze pomocy społecznej. Poniżej przedstawiono listę tych organizacji.

- **Polski Komitet Pomocy Społecznej** posiada oddział w Żyrardowie, który oferuje wsparcie żywnościowe dla mieszkańców miasta. Pomoc ta udzielna jest w ramach Programu Pomocy Żywnościowej na lata 2014-2020.
- **Stowarzyszenie Monar Centrum Pomocy Bliźniemu MARKOT** w Oryszewie prowadzi schronisko dla bezdomnych, w którym pomoc uzyskują osoby bezdomne z terenu Żyrardowa.
- Kolejną ogólnopolską organizacją społeczną działającą na terenie miasta, w tym na obszarze rewitalizacji, jest **Polski Czerwony Krzyż Oddział Okręgowy** w Warszawie, który w 2017 realizował na zlecenie Urzędu Miasta usługi opiekuńcze dla podopiecznych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żyrardowie.
- Pomoc osobom potrzebującym oferuje również instytucja charytatywna **Caritas** działająca przy jednej z żyrardowskich parafii z obszaru rewitalizacji. Pomoc skierowana jest do osób samotnych, bezdomnych i bezrobotnych.
- Ważną rolę w Żyrardowie odgrywają również organizacje działające w Puszczy Mariańskiej. **Mariański Ruch Inicjatyw Ekonomiczno-Społecznych** realizował projekt finansowany ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO), którego celem było wsparcie organizacyjne i prawne organizacji pozarządowych. Większość organizacji, które otrzymały wsparcie, to podmioty z Żyrardowa, dlatego duża część działań projektowych była prowadzona na terenie miasta.

Podsumowując można stwierdzić, że narzędzia ekonomii społecznej nie są jeszcze w pełni wykorzystywane w procesie rewitalizacji i wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji Żyrardowa daje nową szansę na zwiększenie znaczenia tego sektora w procesie odnowy miasta.

3.4. Bariery i szanse na rozwój ekonomii społecznej w Żyrardowie

Badani, którzy reprezentowali lokalne organizacje pozarządowe, wskazywali kilka głównych barier i problemów, które utrudniają lub w skrajnych przypadkach uniemożliwiają działalność społeczną w mieście. Można je podzielić na główne kategorie: prawno-administracyjne, na które władze lokalne nie mają wpływu oraz bariery wynikające ze specyfiki miasta.

Najważniejsze bariery rozwojowe wskazywane przez badanych mające wpływ na powstawanie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej w Żyrardowie:

- Trudności administracyjne związane z rejestracją podmiotu w Krajowym Rejestrze Sądowym;
- Brak wystarczającego kapitału, trudności z pozyskiwaniem funduszy na działalność;
- Trudności w komunikacji z Urzędem Miasta;
- Brak spójnej strategii miasta wobec ekonomii społecznej oraz narzędzi wsparcia budowy i utrzymania podmiotów ekonomii społecznej;
- Postrzeganie działalności pozarządowej jako mało ważnej;
- Trudności z pozyskiwaniem dostępnych finansowo i spełniających potrzeby lokali na działalność społeczną.

Bariery zewnętrzne

Jednym z istotniejszych wskazywanych problemów był ten związany z rejestracją organizacji i długotrwałymi procedurami rejestracyjnymi w Krajowym Rejestrze Sądowym. Problem ten okazał się o tyle ważny, że znacząco opóźnił rozpoczęcie działalności organizacji, co w jednym przypadku uniemożliwiło pozyskanie dotacji na działalność i organizacja musiała rozpocząć poszukiwania kapitału z innych źródeł. Te opóźnienia mogą sięgać nawet kilku tygodni, dlatego ważne jest, aby przewidywać takie ryzyko w biznesplanach nowych podmiotów ekonomii społecznej.

Organizacje wskazywały też na brak ustawy w zakresie ekonomii społecznej oraz zachęt podatkowych czy obniżonych stawek na ubezpieczenia społeczne (ZUS) dla podmiotów ekonomii społecznej.

Bariery związane z pozyskiwaniem środków zewnętrznych

Inną barierą poruszaną przez rozmówców w wywiadach IDI była kwestia finansowania działalności organizacji. Co istotne były organizacje, które nie pozyskiwały finansowania ze źródeł zewnętrznych (poza miastem), jak np. środki europejskie, czy FIO. Działo się tak po pierwsze dlatego, że nie mają potencjału na poszukiwanie informacji o tym, gdzie pozyskiwać dotację, ale też nie mają zasobów do przygotowania wniosków o dofinansowanie i realizacji projektów zewnętrznych. Dodatkowo zauważyć można obawę związaną z pozyskiwaniem finansowania spoza miasta, co wiąże się wg uczestników wywiadów IDI z bardziej skomplikowanymi rozliczeniami i wątpliwościami, czy organizacja podoła wymaganiom grantodawców.

„Najtrudniejsze sprawy to brak pieniędzy, szczególnie środków na stabilne funkcjonowanie, zatrudnienie pracowników i rozwój organizacji, brakuje osoby odpowiedzialnej za pozyskiwanie środków” – cytatał pochodzi z wywiadu przeprowadzonego z przedstawicielem organizacji pozarządowej spoza Żyrardowa.

Bariery wynikające ze specyfiki miasta i współpracy w mieście

Jako jedno z istotniejszych i często powtarzających się zagadnień w rozwoju działalności społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej badani wskazywali **kwestię komunikacji** między mieszkańcami, organizacjami a władzami miasta. Kwestia ta była wskazywana

wielokrotnie przy różnych okazjach: od kwestii współpracy z miastem, poprzez informowanie o działaniach organizacji pozarządowych aż do spraw związanych z finansowaniem i zlecaniem zadań publicznych przez gminę.

Poniżej kilka najważniejszych kwestii związanych z komunikacją:

- 1) Badani wskazywali na trudności w pozyskiwaniu informacji w Urzędzie Miasta. Jako jeden z powodów tego stanu jest **brak komórki lub osoby, która miałaby wskazane w swoich kompetencjach współpracę z organizacjami pozarządowymi** i w której można by uzyskać informację i pomoc w zakresie współpracy z całym Urzędem. Dzisiaj w Urzędzie Miasta z organizacjami współpracuje kilka komórek organizacyjnych (najczęściej te, które organizują konkursy na realizację zadań publicznych). Współpraca z tymi komórkami była oceniana pozytywnie, ale najczęściej dotyczyła ona już wypracowanych kwestii i długotrwałej współpracy według znanych zasad. Problem pojawiał się szczególnie wtedy, gdy przedstawiciele organizacji chcieli współpracować z Miastem lub załatwić sprawę, która dotychczas nie była realizowana, gdy przychodzili z nowymi pomysłami. Wtedy pojawiał się problem w komunikacji i trudności z określeniem komórki organizacyjnej, do której należy się zgłosić.
- 2) Poruszana była też kwestia informowania o wydarzeniach i działaniach miasta. Organizacje wskazywały, że pomoc Urzędu Miasta w promocji wydarzeń na stronach miasta i na portalach społecznościowych miasta wspierałaby znacząco inicjatywy realizowane przez organizacje i wpływałaby na budowanie pozytywnego wizerunku działalności społecznej w mieście.
- 3) Inną kwestią jest informowanie przez Urząd Miasta o działaniach spoza Żyrardowa skierowanych do organizacji pozarządowych (np. o konkursach grantowych).

Jako ważne zjawisko mające wpływ na aktywność mieszkańców i angażowanie się ich w działalność społeczną jest problem obojętności a czasami niechęci mieszkańców do działalności społecznej. Ten problem wskazywali przede wszystkim ci przedstawiciele organizacji, których aktywność w ostatnim czasie zmalała albo została zakończona. Wskazywali oni na wypalenie, brak motywacji, czego przyczyną było – jak wskazywali – zniechęcenie spowodowane trudnościami we współpracy z miastem oraz małego zaangażowania mieszkańców miasta.

„Potencjał [organizacji] zmniejsza się z powodu coraz mniejszego odzewu ze strony mieszkańców. Jest coraz mniejsza potrzeba pomocy ze strony mieszkańców – zarówno, jeśli chodzi o wspieranie organizacji, jak i otrzymywanie od niej pomocy, coraz mniejsza chęć bezpłatnej pomocy” – cytat pochodzi z wywiadu z przedstawicielem organizacji działającej w Żyrardowie.

Jako problemy czy bariery w rozwoju organizacji społecznych w Żyrardowie wskazywano także te po stronie samych organizacji, które wskazywały na zjawisko **„rozleniwionych organizacji”**. Miałoby ono polegać na funkcjonowaniu organizacji, które posiadają od lat wypracowane relacje z instytucjami w mieście, które zapewniają im finansowanie i które swoje działania kierują do tych samych kategorii mieszkańców. Mowa jest tutaj o pewnych trwałych strukturach, które jak twierdzili rozmówcy w wywiadach IDI zabijają kreatywność zarówno po stronie Urzędu Miasta, który powtarza te same konkursy i zlecenia, na które odpowiadają te same organizacje proponując standardowe rozwiązania.

Jako przykład podawany jest tutaj konkurs na organizację czasu wolnego dla dzieci podczas ferii lub wakacji. Za potwierdzenie wypowiedzi uczestników wywiadów IDI można uznać sposób wyboru organizacji w konkursie na organizację czasu wolnego w okresie ferii

zimowych w 2019 r. Konkurs ten został rozstrzygnięty 24 stycznia 2019 r.²², podczas gdy ferie rozpoczęły się 28 stycznia 2019 r. Oznacza to, że informacje o przyznanej dotacji organizacje otrzymały na dwa dni robocze przed rozpoczęciem ferii. Taki harmonogram realizacji konkursów wyklucza nowe organizacje, które nie mają gotowego zaplecza do prowadzenia działań i które potrzebowałyby znacznie więcej czasu na przygotowanie zajęć dla dzieci i młodzieży. W tym wypadku sposób organizacji konkursu uprzywilejowuje organizacje posiadające gotowe zaplecze organizacyjne, by w tak krótkim czasie od otrzymania informacji rozpocząć prowadzenie działań.

Kwestia współpracy organizacji pozarządowych z miastem pojawiała się w wywiadach kilkakrotnie. W jednym z nich współpraca została określona jako relacja dorosły (Urząd) – dziecko (NGO), w której organizacje traktowane są protekcjonalnie, działalność społeczna jest uważana za mniej wartościową, wykonywana po godzinach, jako dodatek do pełnowartościowej pracy zawodowej.

„W kontaktach [organizacji pozarządowych] z Urzędem Miasta można zaobserwować relację dorosły-dziecko, tzn. urzędnicy uznają, że organizacje robią nieważne rzeczy, czasem może uda się zrobić coś pożytecznego. [Organizacje] traktowane są z góry, mimo że zajmują się ważnymi problemami społecznymi. Ich podopieczni nie są traktowani równo, bo nie mają głosu, nie są elektoratem” – cytata pochodzi z rozmowy z przedstawicielką organizacji pozarządowej.

Również odbiór społeczny zaangażowania społecznego jest taki, że organizacje społeczne nie powinny zarabiać, jeśli ktoś chce prowadzić działalność gospodarczą, to powinien otwierać firmę, a nie organizację pozarządową. **Może to być jeden z kluczowych czynników blokujących rozwój ekonomii społecznej w mieście.** Traktowanie działalności społecznej jako mniej wartościowej niż standardowa działalność gospodarcza może doprowadzić do niechęci do angażowania się w działalność społeczną i zniechęcać do otwierania nowych podmiotów ekonomii społecznej. W sytuacji, gdy miasto chce rozwijać ekonomię społeczną, ten czynnik należy wziąć pod uwagę i rozważyć również działania wpływające na zmianę opinii o ekonomii społecznej i działalności społecznej jako takiej.

Badani w wywiadach IDI wskazywali jako trudność również **niespójną lub brak polityki lokalowej** skierowanej do organizacji pozarządowych. Organizacje uznają, że brak dostępnego (niedrogiego) i spełniającego potrzeby lokalu jest ważnym czynnikiem rozwoju, a często też powstania organizacji. To jest też jeden z elementów trudności współpracy z Urzędem Miasta. Organizacje wskazywały nawet na niechęć miasta do pomocy w tym zakresie. Pojawiły się też głosy, że miasto próbowało zniechęcić do pozyskania lokalu z zasobu miasta, poza tym polityka lokalowa jest niejasna (podawane były przykłady, że lokal, którym interesowała się organizacja, został wynajęty przez kogoś innego, po czym stał nadal niewykorzystany). Koszty najmu i utrzymania lokali na rynku komercyjnym są często zbyt wysokie dla organizacji, jest to ważny czynnik rozwoju organizacji. Wskazywano np. organizację zarejestrowaną w Żyrardowie, ale prowadzącą część działalności w innym mieście ze względu na brak lokalu w Żyrardowie.

„[W kwestii dostępu do lokali dla organizacji pozarządowych] w Żyrardowie nikt nie wie o co chodzi. Stoją puste lokale, a miasto mówi, że są na coś przeznaczone po czym one nadal stoją puste. Może problem pomogłaby zmiana polityki informacyjnej Urzędu Miasta, który informowałby o tym, co się dzieje z lokalami, dla kogo są przeznaczone. Potrzebna jest tutaj większa transparentność. Dzisiaj Miasto coś robi, ale te działania nie kończą się sukcesem, współpraca się rozmywa z nieznanymi powodów” – cytata

²² Zarządzenie nr 26/19 Prezydenta Miasta Żyrardowa z 24 stycznia 2019 r.

pochodzi z wywiadu z organizacją spoza Żyrardowa, która blisko współpracuje i pomaga organizacjom w mieście.

Wątek dostępności lokali miejskich dla organizacji pozarządowych pojawił się też w innym wywiadzie, w którym przedstawicielka żyrdowskiej organizacji powiedziała, że „[urzędnicy] Urzędu Miasta stwierdzili, że jeśli organizacje pozarządowe prowadzą działalność gospodarczą, to powinny mieć pieniądze na wynajęcie lokalu”.

W badaniach wskazywana była również kwestia strategicznego podejścia i prowadzenia zintegrowanych działań wspierających rozwój ekonomii społecznej. Ekonomia społeczna powinna być wskazywana jako jeden z elementów rozwojowych miasta. Przy czym treść dokumentów strategicznych powinna determinować konkretne działania władz miejskich służących wsparciu ekonomii społecznej. Obecnie ekonomia społeczna nie jest wskazana w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Żyrardowa do roku 2025 jako kierunek istotny z punktu widzenia prowadzenia działań rozwojowych w mieście.

Bardzo ważnym elementem rozwojowym jest spójna polityka samorządu lokalnego, która pomaga tworzyć nowe podmioty ekonomii społecznej, ale też jest czynnikiem zwiększającym trwałość tworzonych podmiotów. Wiąże się to też z zapewnieniem rynku zbytu na produkty i usługi wytwarzane przez przedsiębiorstwa ekonomii społecznej. Samorząd miejski może stanowić tutaj istotny czynnik zapewniający rozwój i stabilną sytuację podmiotów ekonomii społecznej.

Obszary, w których podmioty ekonomii społecznej mogą skutecznie działać

Poniżej zaprezentowane zostały przykłady działalności oraz obszary rynku, na których podmioty ekonomii społecznej mogą odgrywać znaczącą rolę nie tylko jako wykonawca usług, ale też jako instytucje spełniające ważną rolę społeczną.

„Jeśli organizacja ma wizję, określoną specjalizację, działa w niszy i wie co chce osiągnąć, to to osiągnie, jeśli ma chęci, zaangażowanie i ręce do pracy. Nawet najtrudniejszy pomysł można zrealizować. Zaletą ekonomii społecznej są m.in. klauzule społeczne przy zamówieniach publicznych, dzięki którym łatwiej jest zdobyć kontrahentów. Poza tym ułatwiony jest dostęp do środków europejskich, programu szwajcarskiego i norweskiego. Część grantów ze środków publicznych przeznaczona jest tylko dla podmiotów ekonomii społecznej. Łatwiejsze jest też pozyskiwanie sponsorów.
– cytata z wywiadu z przedstawicielem przedsiębiorstwa ekonomii społecznej spoza Żyrardowa.

Przedstawiciele badanych organizacji i instytucji wskazywali, że przedsiębiorstwa społeczne mogą (i są już dzisiaj w Żyrardowie) odpowiedzią na **problemy rynku pracy i długotrwałego bezrobocia**. Z doświadczenia badanych osób wynika, że osoby bezrobotne dzisiaj w Żyrardowie kwalifikują się najczęściej do tzw. III profilu pomocy, czyli wymagają szczególnego wsparcia i niestandardowych rozwiązań. Biorąc pod uwagę, że instrumenty ekonomii społecznej zostały zaprogramowane do wsparcia osób bezrobotnych, które mają największe trudności ze znalezieniem zatrudnienia, to powstanie nowych podmiotów ekonomii społecznej jest wręcz niezbędne, by skutecznie rozwiązywać ten problem.

Kolejnym obszarem, w którym stosowanie ekonomii społecznej może być skutecznym rozwiązaniem, jest **wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami**. Różnego rodzaju podmioty ekonomii społecznej mogą wspierać osoby z niepełnosprawnościami w zdobyciu doświadczenia zawodowego, nowych umiejętności zawodowych i społecznych, może też być sposobem na zwiększanie mobilności oraz dostępności miejsc pracy.

Obszarem rynku, na którym podmioty ekonomii społecznej odnajdują się bardzo dobrze, są **usługi opiekuńcze**. Mogą to być usługi skierowane zarówno do osób starszych,

z niepełnosprawnościami, ale też do dzieci (prowadzenie przedszkoli i żłobków lub klubów malucha). Zaletą podmiotów ekonomii społecznej jest również łączenie wsparcia, np. poprzez zatrudnianie rodziców i zapewnienie dzieciom darmowej opieki w żłobku lub przedszkolu.

Badani wskazywali również na zmiany demograficzne polegające na starzeniu się społeczeństwa, które powodują, że rośnie **rynek usług skierowanych do seniorów**. Nie chodzi tutaj tylko o usługi opiekuńcze, ale też usługi dla domu, drobne usługi remontowe i naprawcze, sprzątanie, dbanie o ogródek itp.

Rynek usług i towarów dostarczanych przez podmioty ekonomii społecznej w znaczącym stopniu może być kreowany przez instytucje publiczne. Mogą to być usługi cateringowe, sprzątanie, **usługi komunalne**. Samorząd poprzez swoje działania może zwiększyć popyt na działalność ekonomii społecznej. Kluczowe jest jednak, by miasto w takiej sytuacji określiło stały pakiet tworów i usług kupowanych od podmiotów ekonomii społecznej. Jest to ważny element stabilności ekonomii społecznej oraz narzędzie do rozwoju rynku towarów i usług dostarczanych i świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej.

3.5. Finansowanie działalności społecznej w Żyrardowie

Wywiady z działaczami wykazały, że organizacje pozarządowe działające w Żyrardowie nie wykorzystują możliwości pozyskania finansowania ze środków zewnętrznych oraz potencjału, jakim jest prowadzenie działalności zarobkowej (odpłatnej działalności pożytku publicznego lub działalności gospodarczej).

Większość przedstawicieli badanych organizacji wskazywała, że nie stara się pozyskać finansowania zewnętrznego (np. ze środków europejskich lub krajowych). Wynika to przede wszystkim z powodu niskiego potencjału organizacji działających w mieście (brak osób, które mogą śledzić pojawiające się konkursy, brak umiejętności przygotowania wniosków o dofinansowanie) oraz z obaw o odpowiedzialność, jaka wiąże się z rozliczeniem projektów finansowanych ze środków zewnętrznych. Na tym tle pieniądze pozyskane na poziomie lokalnym (z Urzędu Miasta) postrzegane były przez organizacje pozarządowe jako najbardziej przyjazne. Badani w wywiadach IDI wskazywali, że w przypadku działań realizowanych ze środków miejskich można w przypadku błędów np. w rozliczeniu skontaktować się bezpośrednio z osobą w Urzędzie i je wyjaśnić lub uzyskać pomoc w realizacji projektów. Pod tym względem finansowanie projektów przez Urząd Miasta jest postrzegane jako bezpieczne i przyjazne oraz takie, które nie wymaga uruchomienia nadmiernych środków (kadrowych, finansowanych, organizacyjnych) na potrzeby realizacji działań.

Na tym tle komfortowo wygląda sytuacja instytucji posiadających stałe dochody na wsparcie zatrudnienia np. osób niepełnosprawnych. W tym wypadku finansowanie pochodzi z Narodowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Jak wskazują jednak organizacje korzystające z tego wsparcia, zapewnia ono pokrycie tylko kosztów funkcjonowania i nie daje możliwości rozwoju organizacji. Organizacje biorące udział w badaniu wskazywały na przykłady podobnych organizacji działających w innych miastach, które otrzymują oprócz finansowania PFRON, również wsparcie ze środków miasta. Pozwala im to na rozwój, zwiększenia działalności oraz podniesienie jakości świadczonych usług (np. wydłużenie czasu, w którym realizowane są usługi opiekuńcze) oraz poprawę warunków, w których funkcjonują (remonty czy rozbudowa budynków).

Na takiej zasadzie finansowane są Warsztaty Terapii Zajęciowej w Żyrardowie przy MUSI NOVUM Sp. z o.o., które 90% dochodów czerpią ze środków Narodowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, a 10% ze środków powiatu żyrardowskiego.

Środki z 1%. Organizacje pożytku publicznego posiadają dodatkowe źródło finansowania w postaci tzw. 1% przekazywane przy rocznym rozliczeniu podatkowym. Zgodnie z informacją Ministerstwa Finansów²³ w 2018 r. 6 organizacji zarejestrowanych w Żyrardowie otrzymało 1%. Łączna kwota przekazanego podatku wyniosła **148 414,25 zł**. Najczęściej wpłaty dokonywało kilkadziesiąt osób - wg danych Ministerstwa Finansów 5 organizacji otrzymało wpłaty od mniej niż 100 osób, a jedynie Stowarzyszenie „Nieść Ulgę w Cierpieniu” otrzymało wpłaty od ok. 2 300 osób, które przekazały wpłaty w wysokości 116 739,08 zł. Pozostałe wpłaty wynoszą od 435,80 zł do 13 342,52 zł (Tabela 2).

Tabela 2. Wpłaty środków z tytułu 1% należnego podatku z rozliczenia za 2017 r. na rzecz organizacji pożytku publicznego z Żyrardowa

Nazwa organizacji pożytku publicznego	Wartość wpłat 1%
Stowarzyszenie Równych Szans	5 422,70 zł
Oratorium św. Jana Bosko	8 088,65 zł
Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Psychofizyczną "Pomóż Życ"	4 385,50 zł
Stowarzyszenie "Nieść Ulgę w Cierpieniu" im. Ojca Pio i Matki Teresy	116 739,08 zł
Uczniowski Klub Sportowy "Trójka"	13 342,52 zł
Towarzystwo Przyjaciół Miasta Żyrardowa	435,80 zł
Suma	148 414,25 zł

Źródło: Informacja dotycząca kwot 1% należnego podatku dochodowego od osób fizycznych przekazanych organizacjom pożytku publicznego w 2018 roku (z rozliczenia za 2017 rok). Ministerstwo Finansów, Warszawa 2018.

Ważnym źródłem finansowania organizacji jest również **budżet miasta**, który organizuje konkursy na realizację zadań publicznych. Zgodnie z założeniami *Programu Współpracy Miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi* miasto prowadzi działania we współpracy z trzecim sektorem. Duża część działań ma charakter niefinansowy, ale w budżecie miasta przeznaczone są również środki na finansowanie zadań przez organizacje pozarządowe. W ostatnich latach budżet na ten cel przedstawiał się w następujący sposób:

- 2015 r. – 1 218 975 zł,
- 2016 r. – 1 760 653 zł,
- 2017 r. – 1 494 000 zł,
- 2018 r. – 1 678 000 zł²⁴.

Jak widać średnio miasto Żyrardów przeznaczają ok. 1,5 mln zł rocznie na działalność organizacji pozarządowych (co stanowi ok. 0,9% budżetu miasta). Jest to więc znaczące źródło finansowania działalności pozarządowej w mieście.

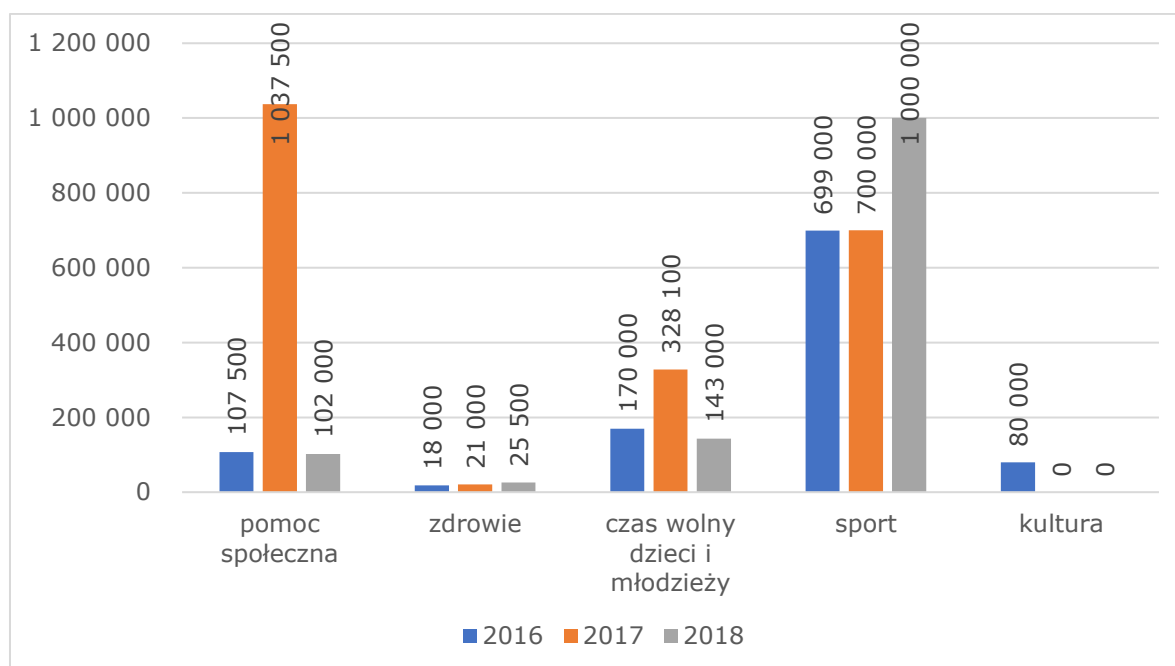
²³ Informacja dotycząca kwot 1% należnego podatku dochodowego od osób fizycznych przekazanych organizacjom pożytku publicznego w 2018 roku (z rozliczenia za 2017 rok). Ministerstwo Finansów, Warszawa 2018.

²⁴ Ze względu na brak Sprawozdania z realizacji Programu Współpracy Miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi w 2018 roku, podana została kwota przewidziana w Programie Współpracy Miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi w 2018 roku

Bardziej szczegółowe dane można uzyskać jednak z analizy zarządzeń Prezydenta Miasta w sprawie rozstrzygnięć konkursu ofert na realizację zadań publicznych²⁵.

Miasto przeznaczona największe dofinansowanie na działania z zakresu wsparcia i upowszechnianie kultury fizycznej, co odpowiada również profili organizacji działających w Żyrardowie. Łącznie w latach 2016-2018 miasto sfinansowało działania o wartości 2 399 000 zł. Dodatkowo w tym okresie przeznaczono kwotę 641 100 zł na działania z zakresu organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży, czyli głównie wypoczynku w czasie ferii i wakacji. Znacznie mniejsze kwoty przeznaczane są na działania z zakresu pomocy społecznej i przeciwdziałaniu uzależnieniom i patologiom społecznym. Na zadania z tego zakresu miasto zapewniło budżet w latach 2016-2018 w wysokości 1 247 000 zł. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że w 2017 r. przeznaczyło 770 000 zł na realizację usług opiekuńczych. Pomijając ten wydatek łączny budżet na działania z zakresu pomocy publicznej i przeciwdziałaniu uzależnieniom i patologiom społecznym wyniósł 477 000 zł (Wykres 6).

Wykres 6. Wartość dotacji na realizację zadań publicznych w poszczególnych kategoriach zadań w latach 2016-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta.

W tabeli poniżej (Tabela 3) przedstawione zostało zestawienie wartości dotacji przekazywanych przez Urząd Miasta w latach 2016-2018 na poszczególne kategorie zadań publicznych.

Tabela 3. Budżet miasta Żyrardowa przeznaczony na poszczególne rodzaje zadań publicznych

	2018	2017	2016	Lata 2016-2018
Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym	97 000 zł	262 500 zł	97 500 zł	457 000 zł
Pomoc społeczna	5 000 zł	775 000 zł	10 000 zł	790 000 zł
Ochrona i promocja zdrowia	25 500 zł	21 000 zł	18 000 zł	64 500 zł
Organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży (ferie, wakacje)	143 000 zł	328 100 zł	170 000 zł	641 100 zł

²⁵ Dane pozyskane ze strony Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miasta Żyrardów na podstawie zarządzeń Prezydenta Miasta Żyrardowa w sprawie rozstrzygnięcia konkursów na zlecenie zadań publicznych.

	2018	2017	2016	Lata 2016-2018
Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	1 000 000 zł	700 000 zł	699 000 zł	2 399 000 zł
Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego	0 zł	0 zł	80 000 zł	80 000 zł
Suma	1 272 518 zł	2 088 617 zł	1 076 516 zł	4 431 600 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie zarządzeń Prezydenta Miasta Żyrardowa.

Charakterystyczne dla przekazywanych dotacji jest fakt, że biorąc pod uwagę analizowane lata 2016-2018, dofinansowanie działań z zakresu kultury i dziedzictwa narodowego realizowane było tylko w 2016 r. co wiązało się z obchodami 100. rocznicy uzyskania praw miejskich przez Żyrardów. Poza tym każdego roku podział dotacji wygląda w podobny sposób: podział kwot jest zbliżony, a największe dotacje otrzymują najczęściej te same organizacje.

Na podstawie analizowanych zarządzeń Prezydenta Miasta Żyrardowa w tabeli poniżej (Tabela 4.) zestawiono wartość dotacji przyznanych organizacjom pozarządowym na realizację zadań publicznych. Zgodnie z tymi danymi organizacją, która otrzymała największą dotację był Polski Czerwony Krzyż – było to dofinansowanie usług opiekuńczych w 2017 r. Największymi beneficjentami miejskich konkursów są organizacje sportowe. Poza tymi organizacjami największe dotacje otrzymuje stowarzyszenie Oratorium św. Jana Bosko.

Tabela 4. Wartość dotacji przyznanych przez Urząd Miasta w Żyrardowie dla poszczególnych organizacji (dane z lat 2016-2018)

	Nazwa organizacji	Wartość dotacji w latach 2016-2018
1	Polski Czerwony Krzyż Mazowiecki Oddział Okręgowy w Warszawie	770 000 zł
2	Uczniowski Klub Sportowy "Trójka"	725 000 zł
3	Akademia Piłkarska Żyrardów	638 000 zł
4	Związek Harcerstwa Polskiego	363 960 zł
5	Oratorium św. Jana Bosko	361 300 zł
6	Klub Sportowy "Żyrardowianka"	215 400 zł
7	Klub Sportowy "Sportowy Żyrardów"	182 000 zł
8	Żyrardowskie Stowarzyszenie Siatkówki "Len"	150 650 zł
9	Uczniowski Klub Sportowy "Żak"	121 300 zł
10	Żyrardowski Klub Sportowy "Thien Long"	80 000 zł
11	Stowarzyszenie Motocykliści Żyrardów	70 000 zł
12	Stowarzyszenie Lokalne Salezjańskiej Organizacji Sportowej	62 000 zł
13	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci	53 190 zł
14	Fundacja Kultury i Sztuki Artholding	50 000 zł
15	Stowarzyszenie Pływaków i Ratowników Aqua	50 000 zł
16	Żyrardowskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe	43 000 zł
17	Stowarzyszenie Tenisowe Matchpoint	40 000 zł
18	Stowarzyszenie Lokalne "Salos Żyrardów"	37 000 zł
19	Powiatowe Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich "Jutrzenka"	29 000 zł
20	Stowarzyszenie Słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku	28 500 zł
21	Żyrardowskie Towarzystwo Cyklistów	27 000 zł
22	Akademia Gorila	25 000 zł
23	Fundacja im. Św. Michała Archanioła	24 000 zł

	Nazwa organizacji	Wartość dotacji w latach 2016-2018
24	Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów	23 500 zł
25	Stowarzyszenie na rzecz Psychoprofilaktyki Intra	23 000 zł
26	Polski Związek Niewidomych koło Żyrardów	22 000 zł
27	Stowarzyszenie Kobiet z Problemami Onkologicznymi "Amazonki"	21 500 zł
28	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddz. Miejsko-Powiatowy	21 000 zł
29	Klub Rocky	20 000 zł
30	Ognisko Krzewienia Kultury Fizycznej "Sokół"	20 000 zł
31	Polski Związek Wędkarski koło w Żyrardowie	16 900 zł
32	Stowarzyszenie Równych Szans	15 000 zł
33	Fundacja Centrum Praw Kobiet	12 000 zł
34	Lokalna Organizacja Turystyczna Mazowska Zachodniego	12 000 zł
35	Miejskie Stowarzyszenie Profilaktyki Uzależnień "Dotyk Nadziei"	12 000 zł
36	Towarzystwo Sportowe Oldboy	11 000 zł
37	Stowarzyszenie Fabryka Feniksa	10 000 zł
38	Klub Sportowy "Kumite"	8 000 zł
39	Stowarzyszenie "Projekt Miasto"	8 000 zł
40	Stowarzyszenie Seniorów "Żyrardowianka"	6 000 zł
41	Żyrardowska Akademia Kultury Fizycznej i Sportu	5 600 zł
42	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Psychofizyczną "Pomóż żyć"	5 000 zł
43	Towarzystwo Śpiewacze "Echo"	5 000 zł
44	Stowarzyszenie "Świetlik"	4 800 zł
45	Klub Miłośników Gołębi	2 000 zł
46	Stowarzyszenie Praktyków Kultury	1 000 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie zarządzeń Prezydenta Miasta Żyrardowa.

4. Rekomendacje

- Konieczność uwzględniania rozwoju ekonomii społecznej w strategii rozwoju miasta i innych dokumentach strategicznych i programowych na poziomie miasta;
- Zmiana podejścia w kształtowaniu programu współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi i wykorzystanie programu jako narzędzia do zagwarantowania trwałej i stabilnej współpracy z trzecim sektorem;
- Większe zaangażowanie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej we współpracę z organizacjami pozarządowymi;
- Zbudowanie systemu wsparcia organizacji pozarządowych oraz spójnego sposobu komunikowania się z organizacjami;
- Zbudowanie narzędzi kreujących rynek dla produktów i usług oferowanych przez podmioty ekonomii społecznej w mieście;
- Kształtowanie pozytywnego wizerunku organizacji pozarządowych w mieście, promocja zatrudnienia w organizacjach oraz popularyzacja ekonomii społecznej jako pożądanego sposobu działalności społecznej i gospodarczej.

Rozwój podmiotów ekonomii społecznej wymaga ogromnego zaangażowania i profesjonalnego działania oraz współpracy wszystkich uczestników tego procesu. Samorząd lokalny może być inicjatorem działań z zakresu ekonomii społecznej, ale też może tworzyć narzędzia gwarantujące stabilność i trwałość podmiotów ekonomii społecznej.

Obecnie w Żyrardowie praktycznie nie istnieje rynek podmiotów ekonomii społecznej. Funkcjonują dwa podmioty tego rodzaju oraz kilka sprawnie działających organizacji pozarządowych. Z badań przeprowadzonych na potrzeby tego opracowania wynika, że rozwój tego sektora jest bardzo utrudniony o ile niemożliwy bez systemowego wsparcia ze strony samorządu lokalnego, przy czym konieczna jest współpraca między Miastem Żyrardów a powiatem żyrardowskim w tym zakresie. Współpraca ta powinna dotyczyć wszystkich jednostek samorządowych, a w szczególności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie i Powiatowego Urzędu Pracy.

Stworzenie systemu opartego na współpracy instytucji samorządowych oraz silnego zaangażowaniu trzeciego sektora jest podstawowym elementem dającym szansę na skuteczne wsparcie i trwały rozwój ekonomii społecznej w Żyrardowie.

Poniżej zostały przedstawione główne obszary, w których zostały wskazane rekomendacje. Zostały one rozwinięte w kolejnych podrozdziałach.

1) Strategia

Punktem wyjścia wszystkich działań jest systemowa zmiana podejścia i sposobu myślenia o organizacjach społecznych. Ta zmiana powinna być odzwierciedlona w dokumentach strategicznych i programowych na poziomie miasta. Władze miasta powinny dać jasny sygnał i wskazanie, że wszystkie jednostki miejskie powinny realizować swoje działania w taki sposób, by uwzględniać w nich możliwość angażowania lub wsparcia podmiotów ekonomii społecznej. W obecnie obowiązującej wersji Strategii Zrównoważonego Rozwoju

Żyrardowa do roku 2025 ekonomia społeczna nie jest wskazana jako narzędzie rozwojowe miasta, również współpraca z sektorem pozarządowym nie wydaje się istotnym sposobem na prowadzenia działań rozwojowych w mieście.

W pierwszej kolejności dotyczy to zmiany systemu zamówień publicznych i stosowanie klauzul społecznych we wszystkich zamówieniach, w których jest to możliwe.

Jako dobry przykład może posłużyć dokument przygotowany przez Urząd Miasta Stołecznego Warszawy pt. „Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych. Poradnik dla pracowników Urzędu m.st. Warszawy, urzędów dzielnic i jednostek organizacyjnych m.st. Warszawy²⁶”.

Zmiany wymaga również podejście w kształtowaniu **miejskiego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi**. Dzisiaj wydaje się, że jest to dokument dość szablonowy zawierający wszystkie wymagane elementy, ale niemający większego znaczenia, jeśli chodzi o kształtowanie relacji z trzecim sektorem, w szczególności w zmianie jakości tej współpracy i jej rozwoju. Świadczyć o tym mogą dwa czynniki: (1) jego treść co roku jest niemal identyczna, (2) bieżąca wersja nie jest publikowana na stronie Urzędu Miasta poświęconej organizacjom pozarządowym²⁷. Ostatnia wersja dokumentu na tej stronie pochodzi z 2016 r. i jest ukryta pod spisem aktów prawnych dotyczących trzeciego sektora.

2) Systemowe wsparcie organizacji pozarządowych

Ze względu na problemy społeczne i gospodarcze, których koncentracja ma miejsce przede wszystkim w obszarze rewitalizacji udział organizacji pozarządowych w procesie odnowy miasta może znacząco wzmocnić działania sanacyjne prowadzone przez instytucje publiczne.

Jednak, żeby osiągnąć maksymalne zaangażowanie organizacji w proces rewitalizacji, trzeci sektor musi być wystarczająco silny i posiadać potencjał do realizacji trudnych i wymagających działań wymagających profesjonalnych i wysokiej jakości usług.

Zbudowanie silnych i profesjonalnych organizacji wymaga wsparcia ze strony miasta. Kluczowym elementem tego systemu jest partnerskie podejście, **usprawnienie procesów komunikacji**, a z technicznego punktu widzenia kluczowe jest skupienie wszystkich spraw związanych ze współpracą z organizacjami pozarządowymi w jednej komórce organizacyjnej Urzędu Miasta.

3) Kreowanie rynku usług i produktów ekonomii społecznej

Powstające podmioty ekonomii społecznej mogą uzyskać dzisiaj solidne wsparcie na start – głównie za pośrednictwem Ośrodków Ekonomii Społecznej. Wsparcie doradcze, szkoleniowe i przede wszystkim finansowe jest jednak udzielane głównie na rozpoczęcie działalności i trwa przez kilka pierwszych miesięcy od utworzenia nowego podmiotu. Często ten okres jest niewystarczający, żeby stworzyć dobrze prosperujące przedsiębiorstwo, które osiągnie przychody wystarczające na samodzielne utrzymanie się.

Dlatego dużym wsparciem mogą być działania samorządu terytorialnego tworzące zapotrzebowanie na produkty i usługi oferowane przez podmioty ekonomii społecznej. Ta rola miasta jest ściśle powiązana z poprzednim punktem, czyli ze stosowaniem klauzul

²⁶ <https://politykaspoleczna.um.warszawa.pl/sites/politykaspoleczna.um.warszawa.pl/files/poradnik.pdf>

²⁷ <https://www.zyrardow.pl/788,organizacje-pozarządowe>

społecznych w zamówieniach publicznych oraz ze zwiększeniem zakresu usług publicznych, których realizacja jest zlecana organizacjom pozarządowym.

Rysunek 2. Schemat wsparcia ekonomii społecznej w Żyrardowie

Poniżej szczegółowo opisane zostały narzędzia, których celem jest wzmocnienie organizacji społecznych w Żyrardowie.

4.1. Podejście strategiczne i programowe

1. Rozwój ekonomii społecznej w Żyrardowie i wsparcie organizacji pozarządowych powinno stać się jednym ze strategicznych zadań miasta.
2. Należy wprowadzić wieloletni (na co najmniej 5 lat) program współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi oraz zmienić sposób opracowywania rocznych programów współpracy. Uściśleniem tej współpracy może być powołanie Rady Pożytku Publicznego.
3. Zgodnie z informacjami pozyskanymi z panelu ekspertów, rola w procesie budowania silnego trzeciego sektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej powinna być wzmocniona. MOPS powinien zwiększyć zakres zadań zleczanych organizacjom pozarządowym i powinien stać się jednym z kluczowych partnerów miejskich dla organizacji społecznych.

Wsparcie działań organizacji społecznych, w tym w szczególności podmiotów ekonomii społecznej nie może być jednorazowym działaniem jednej komórki organizacyjnej urzędu. Ważna jest zmiana myślenia o zaangażowaniu podmiotów społecznych w realizację działań publicznych z jednej strony oraz wsparcie rozwoju i funkcjonowania organizacji społecznych i podmiotów ekonomii społecznej z drugiej strony.

„Samorząd musi być bardziej otwarty na organizacje pozarządowe. Organizacje powinny mieć pierwszeństwo w zamówieniach zlecanych przez miasto. Należy to zapisać w strategii miasta, tak by organizacje miały gwarancję stałych zleceń z miasta” – cytata z wywiadu z przedstawicielem organizacji spoza Żyrardowa.

W tej chwili w Żyrardowie nie funkcjonuje myślenie o trzecim sektorze jako o ważnym partnerze realizującym zadania publiczne oraz istotnym podmiocie rozwoju społecznego i gospodarczego w mieście.

Dlatego ekonomia społeczna jako jedno z narzędzi w prowadzeniu polityki lokalnej powinna zostać uwzględniona w dokumentach strategicznych miasta. Jednak co istotniejsze **nie powinno się to stać po to, by tylko zaznaczyć istnienie takiego instrumentu, ale po to, by zapisy strategii pociągnęły za sobą konkretne działania i rozwiązania i by były wskaźnikiem dla władz miasta oraz służb miejskich, że ekonomia społeczna powinna zyskiwać na znaczeniu w mieście i powinna być wspierana przy okazji realizacji zadań gminy.**

Konsekwencją tego powinno być również wskazanie ekonomii społecznej w dokumentach programowych, jak program rewitalizacji, program współpracy z organizacjami pozarządowymi, ale też w innych programach na poziomie miasta. Ponadto Miasto może powołać Radę Pożytku Publicznego, która będzie stanowiła organ doradczy dla Prezydenta i Rady Miasta. Rolą Rady byłoby m.in. konsultowanie przygotowanych dokumentów strategicznych oraz operacyjnych Miasta i m.in. dbanie o uwzględnienie potrzeb podmiotów ekonomii społecznej.

Uwzględnienie ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych i programowych miasta powinno też przełożyć się na regulacje wewnętrzne Urzędu Miasta i jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta, w których należy zawrzeć obowiązek zlecania zadań podmiotom ekonomii społecznej, w tym również stosowania tzw. klauzul społecznych w zamówieniach publicznych (zarówno tych, do których stosuje się Prawo zamówień publicznych, jak też tych, które realizowane są poza Pzp).

Przemodelowania wymaga też podejście do sposobu programowania współpracy między miastem a organizacjami pozarządowymi. Żyrardów, podobnie jak wszystkie gminy w Polsce, przygotowuje co roku **Program współpracy miasta Żyrardowa z Organizacjami Pozarządowymi**. Na niskie znaczenie tego dokumentu może wskazywać fakt, że aktualna wersja Programu nie jest publikowana na stronie internetowej miasta poświęconej organizacjom pozarządowym oraz miejsce pod długą listą aktów prawnych. Każda osoba zainteresowana aktualną wersją Programu musi przeszukać spis uchwał Rady Miejskiej, co z jednej strony jest czasochłonne, a z drugiej dla wielu osób może być barierą. Drugą rzucającą się w oczy kwestią dotyczącą Programu jest jego szablonowość. Porównując wersję z różnych lat można odnieść wrażenie, że jest on przepisywany niemal w całości z poprzedniego roku, zmiany są niewielkie i raczej nie dają szansy na wzrost jakości i rozszerzenie współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi.

Program może stać się jednak jednym z kluczowych narzędzi do zapewnienia stabilności współpracy miasta z podmiotami trzeciego sektora oraz może kształtować nową jakość tej

współpracy, co doskonale uzupełni wskazania dokumentów strategicznych, o których była mowa powyżej.

W pierwszej kolejności należałoby zastanowić się nad wprowadzeniem programu wieloletniego, na co pozwala ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie²⁸. Program wieloletni jest ważnym elementem, jeśli miasto chce myśleć o trwałych zasadach współpracy z organizacjami, ale też o zapewnieniu stabilnego systemu finansowania trzeciego sektora z budżetu gminy. Takie podejście ma kluczowe znaczenie dla stabilnego rozwoju trzeciego sektora oraz kształtowania rynku na usługi i towary wytwarzane przez podmioty ekonomii społecznej. Stworzenie programu np. 5-letniego jest wskazówką dla organizacji pozarządowych, jakie są długofalowe plany miasta wobec działalności pożytku publicznego, co pozwoliłoby im prowadzić stabilną politykę i planować rozwój (również poprzez zapewnienie stałego zatrudnienia). Aby osiągnąć taki efekt w programie oprócz zakresu zadań publicznych, które miasto będzie zlecać organizacjom trzeciego sektora, powinna znaleźć się też informacja o wieloletnim budżecie przeznaczonym na przekazywanie do realizacji danego typu usług lub zadań. Takie rozwiązanie będzie czytelną informacją dla organizacji pozarządowych na temat tego, w jakich obszarach miasto przewiduje długoletnią i stałą współpracę, jaki budżet przeznacza na daną działalność – tego typu informacje pozwolą organizacjom planować w dłuższej perspektywie i pozytywnie wpłyną na ich stabilność ekonomiczną oraz zatrudnienia. Dzięki temu możliwy będzie bardziej zrównoważony rozwój organizacji oraz odejście od działań akcyjnych tylko wtedy, gdy w danym roku uda się otrzymać dotację z miasta.

Drugim krokiem powinna być zmiana podejścia do rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi. Z jednej strony powinny one uszczegóławiać program wieloletni, z drugiej mogą być sposobem na reagowanie na nowe kwestie ważne w danym roku dla miasta i organizacji. Taki układ programowy może stać się dobrym rozwiązaniem, które z jednej strony gwarantuje organizacjom stabilną współpracę z miastem, a z drugiej jest wystarczająco elastyczny, by odpowiadać na bieżące potrzeby i okoliczności.

Warto, by miasto rozważyło nowe podejście do przygotowania planu wieloletniego i planów na każdy rok. Szczególnie w przypadku tego pierwszego pozytywnym podejściem byłoby rozpoczęcie współpracy z organizacjami i zainteresowanymi mieszkańcami na jak najwcześniejszym etapie przygotowania planu – najlepiej na etapie koncepcji, która wypracowywana byłaby wspólnie. Takie podejście może pomóc stworzyć rozwiązanie, które jest odpowiedzią jak najszerzej grupy mieszkańców i zauważa potrzeby większości mieszkańców.

Tworząc programy współpracy z organizacjami pozarządowymi miasto może rozważyć również zmianę podejścia do zadań i zaangażowania poszczególnych jednostek miejskich. Wydaje się, że w procesie zwiększania zaangażowania organizacji pozarządowych w rozwiązywanie problemów społecznych, a w szczególności zwiększenia aktywności podmiotów ekonomii społecznej w działania rewitalizacyjne potrzebne jest **większe zaangażowanie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (MOPS)**. MOPS powinien być głównym podmiotem miejskim, który z jednej strony zleca szeroki zakres usług publicznych organizacjom pozarządowym, a z drugiej strony powinien stać się kluczowym ośrodkiem współpracy miasta i organizacji pozarządowych w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. Aby osiągnąć ten cel można rozpocząć od zmiany układu Programu współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi polegającej na tym, by poszczególnym

---

²⁸ Zgodnie z art. 5a ust. 2 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003 Nr 96 poz. 873).

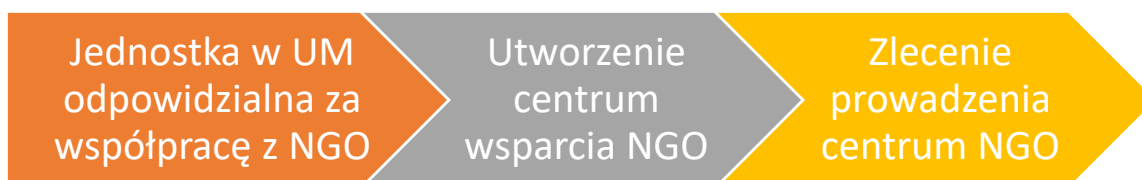

jednostkom miejskim wymienionym w programie wskazać odrębnie rodzaj współpracy finansowej i pozafinansowej. Jednocześnie lista zadań powinna stanowić wykaz zleczanych zadań organizacjom pozarządowym wraz z budżetem przeznaczonym na ich realizację w poszczególnych latach. Takie podejście powinno dotyczyć w szczególności działań realizowanych zgodnie z Gminnym Programem Rewitalizacji (GPR).

Należy również zmodyfikować **sposób raportowania stanu realizacji programów współpracy** z organizacjami pozarządowymi. Obecnie Miasto przygotowuje coroczne sprawozdanie z realizacji programu, w którym znajduje się wykaz działań finansowych i pozafinansowych realizowanych przez Miasto na rzecz lub we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Dzisiaj jednak sprawozdanie zawiera jedynie podstawowe informacje o typach działań i organizacjach, które je realizują. Warto, by sprawozdanie zawierało jakościową ocenę prowadzonych działań i efekty, jakie przyniosły projekty finansowane przez miasto i w jaki sposób realizują one politykę Miasta. Konieczne jest wskazanie wydatków, jakie zostały poniesione ze środków publicznych na poszczególne projekty. Raport z realizacji programu współpracy może też być okazją do przyjrzenia się jakości trzeciego sektora w Żyrardowie. Taka analiza stanu współpracy i organizacji pozarządowych mogłaby być dokonywana na zakończenie realizacji każdego programu wieloletniego.

Podsumowując, współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami ekonomii społecznej powinna stać się standardem w Urzędzie Miasta oraz w jednostkach podległych. Działania realizowane albo zlecane przez jednostki miejskie podmiotom zewnętrznym w pierwszej kolejności (tam, gdzie jest to możliwe i zasadne) powinny być zlecane podmiotom społecznym. Dodatkowo program współpracy powinien stać się podstawowym dokumentem określającym ramy współpracy w danym okresie stanowiący rzeczywiste narzędzie wspomagające rozwój trzeciego sektora w mieście.

4.2. Systemowe wsparcie dla organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej

W Żyrardowie brakuje obecnie zinstytucjonalizowanego systemu wsparcia organizacji pozarządowych. Organizacje mają trudności w komunikowaniu się z miastem, wskazują również na niewystarczające wsparcie ze strony Urzędu Miasta.

Urząd Miasta powinien rozpocząć działania mające na celu stworzenie sprawnego systemu komunikacji z organizacjami pozarządowymi oraz wsparcia działalności społecznej w mieście. W pierwszej kolejności pożyteczne będzie wyznaczenie jednostki organizacyjnej lub osoby, której zadaniem będzie współpraca z organizacjami pozarządowymi. Ważne, żeby w Urzędzie funkcjonowała komórka, która dla organizacji pozarządowych będzie pierwszym punktem kontaktowym i która będzie pośredniczyć z innymi jednostkami i komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta.

„Brakuje przepływu informacji między organizacjami a władzami miejskimi, [brakuje ze strony Urzędu Miasta] słuchania głosu organizacji. Jeśli jest tzw. forum [organizacji] w Żyrardowie, to skupia się ono na tym, że samorząd pokazuje, ile pieniędzy przeznaczył

dla trzeciego sektora, ale one są dostępne tylko dla kilku organizacji. NGO czasami są roszczeniowe, ale brakuje słuchania głosu organizacji. Trzeba rozmawiać, będą organizacje roszczeniowe, a samorząd będzie mówił, że nie ma pieniędzy, ale ważne jest [wzajemne] słuchanie” – cytata z wywiadu z przedstawicielem organizacji z Żyrardowa.

Istotne jest, by przedstawiciele organizacji pozarządowych mieli dostęp do informacji ważnych z punktu widzenia działalności organizacji. Warto rozważyć stosowanie różnych kanałów dotarcia do wszystkich działaczy pozarządowych w mieście (np. utworzenie w tym celu profili w mediach społecznościowych, strony internetowej). Pomocnym narzędziem mogą być też sformalizowane (cykliczne) spotkania z przedstawicielami trzeciego sektora z urzędnikami miejskimi, ale też z władzami miasta.

Dowodem na potrzebę utworzenia zinstytucjonalizowanego systemu wsparcia organizacji pozarządowych w Żyrardowie są również projekty realizowane przez organizacje pozarządowe w powiecie żyrardowskim.

Mariański Ruch Inicjatyw Ekonomiczno-Społecznych realizował projekt wsparcia organizacji pozarządowych, w ramach którego wdrażane było m.in. wsparcie doradcze i szkoleniowe dla organizacji w powiecie. Ze wsparcia korzystały przede wszystkim organizacje i podmioty z Żyrardowa, co jest kolejnym przykładem na duże zapotrzebowanie na tego rodzaju usługi.

Organizacje działające w powiecie starają się ponownie o dofinansowanie podobnych działań, zatem Urząd Miasta powinien wziąć pod uwagę inicjatywy, które w tym zakresie były już organizowane oraz działania planowane przez organizacje i albo uzupełnić te działania lub wspólnie z organizacjami zapewnić stałe finansowanie takiej działalności. W tej chwili są one prowadzone tylko wtedy, gdy któraś organizacja otrzyma grant na taką działalność, co powoduje, że wsparcie organizacji jest uzależnione od sukcesu w pozyskiwaniu zewnętrznego finansowania.

Żyrardowskie organizacje pozarządowe nie mogą dzisiaj korzystać ze wsparcia żadnej instytucji pomagającej w codziennych sytuacjach (np. przy rozwiązywaniu problemów z rozliczeniami, kwestiami prawnymi czy związanymi z zatrudnieniem). Najczęściej korzystają z pomocy organizacji parasolowych działających w Warszawie. Wyznaczenie komórki lub osoby do kontaktów z organizacjami powinno być uzupełnione o stworzenie systemu wsparcia dla organizacji pozarządowych. System może powstać w strukturze Urzędu Miasta, ale bardziej pożądanym rozwiązaniem byłoby zlecenie przez Miasto utworzenie i prowadzenie takiego centrum wsparcia organizacji pozarządowej.

Potrzeba utworzenia takiej jednostki wynika też z przeświadczenia, że lokalne organizacje pozarządowe nie powinny ze sobą konkurować, a raczej powinny być nastawione na współpracę również w zakresie pozyskiwania finansowania ze środków zewnętrznych. Współpraca organizacji może wzmocnić trzeci sektor w Żyrardowie, a władze lokalne mogą być czynnikiem, dzięki któremu taka współpraca będzie możliwa i stanie się rutyną w działaniu zarówno organizacji, jak i władz miejskich.

„Miasto powinno utworzyć inkubator, gdzie podmioty ekonomii społecznej mogłyby się tworzyć (biuro, miejsce do działania i może lokal na działalność), za niewielkie pieniądze. Dobrze też, żeby miasto organizowało szkolenia specjalistyczne z zakresu tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, np. można pokazywać przykłady dobrze

funkcjonujących przedsiębiorstw ekonomii społecznej, pokazać, skąd mają pieniądze, pomysły, dobre praktyki, pomoc w tworzeniu dokumentacji, wsparcie w prowadzeniu księgowości” – cytata z wywiadu przeprowadzonego z przedstawicielem organizacji pozarządowej spoza Żyrardowa, ale blisko współpracującej z organizacjami żyrdowskimi i realizującej własne działania na terenie miasta.

W ramce przedstawiona jest propozycja działań i zakresu usług, które może oferować centrum. Propozycja ta została oparta na zapotrzebowaniu i problemach zgłaszanych przez uczestników badań prowadzonych na potrzeby tego opracowania.

Żyrardowskie Centrum Wsparcia Organizacji Pozarządowych – propozycja koncepcji instytucji wspierającej działalność społeczną w Żyrardowie

Centrum może być prowadzone w strukturze Urzędu Miasta Żyrardowa, jednak bardziej pożądanym i bardziej efektywnym rozwiązaniem może być zlecenie prowadzenia takiej instytucji organizacji pozarządowej.

Zakres usług:

- doradztwo i szkolenia z zakresu tworzenia i prowadzenia organizacji pozarządowej i podmiotów ekonomii społecznej; przykładowa tematyka i zakres doradztwa i szkoleń: prawo, w tym szczególnie prawo pracy, umiejętności związane z zarządzaniem organizacją, zarządzanie ludźmi, fundraising, księgowość,
- wsparcie w prowadzeniu organizacji: w rozliczeniach, rachunkowości, zatrudnianiu pracowników i wolontariuszy, rekrutacji pracowników i wolontariuszy,
- wyszukiwanie możliwości pozyskania finansowania zewnętrznego z funduszy europejskich, programów krajowych i międzynarodowych, funduszy norweskich i EOG – informacja o konkursach i naborach powinna być przekazywana do wszystkich organizacji działających w mieście,
- pomoc w przygotowaniu wniosków o dofinansowanie projektów pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych, również pomoc we wdrażaniu projektów i rozliczeniu projektów,
- angażowanie organizacji pozarządowych w wydarzenia organizowane przez miasto (np. organizacja stoisk organizacji w czasie imprez miejskich),
- prowadzenie strony internetowej i profili w mediach społecznościowych dot. działalności organizacji pozarządowych w mieście,
- promocja 1% - zachęcanie mieszkańców miasta do przekazywania 1% podatków lokalnym organizacjom pożytku publicznego. Informacje o zachęcaniu do tego mogą znaleźć się na stronie Urzędu Miasta, przesyłki wychodzące z Urzędu mogą być opieczetowane informacją zachęcającą do przekazania 1% żyrdowskim organizacjom.

Instytucje miejskie powinny być w większym stopniu zaangażowane w inicjatywy mające na celu integrację środowiska pozarządowego w powiecie żyrdowskim. Obecnie podejmowane są takie próby i wydaje się, że pomoc miasta w ich wzmocnieniu może być ważnym elementem sukcesu. Pomoc miasta może rozpocząć się od udostępnienia lokalu na spotkania, koordynowanie spotkań, pomoc w dotarciu do wszystkich aktywnych

organizacji w mieście. Na kolejnych etapach wsparcie może być rozszerzone o doradztwo finansowe, prawne i organizacyjne.

Miasto może rozważyć utworzenie systemu finansowania działań realizowanych przez organizacje pozarządowe. W tym celu można utworzyć lokalny fundusz dla organizacji pozarządowych. Z funduszu mogą być finansowane projekty organizacji pozarządowych, ale może to być także narzędzie wspierające organizacje w ubieganiu się o finansowanie ze źródeł zewnętrznych (środków krajowych lub międzynarodowych).

Współpraca Urzędu Miasta w Żyrardowie z OWES wydaje się niezbędna, jeśli miasto ma pełnić aktywną rolę w promowaniu i tworzeniu nowych podmiotów.

OWES prowadzi wsparcie dla nowych podmiotów: doradztwo, działania animacyjne, szkoleniowe oraz udziela dotacji na tworzenie nowych podmiotów. Zatem ścisła współpraca Urzędu z BORIS jest konieczna do stworzenia komplementarnego systemu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej w mieście.

Wydaje się, że najbardziej optymalny systemem wsparcia organizacji w ubieganiu się o środki zewnętrzne składa się z następujących elementów:

- 1) Działania merytorycznie wspierające organizacje (pomoc prawna, księgowość, szkolenia i doradztwo z zakresu bieżącej działalności) realizowane przez centrum wsparcia organizacji pozarządowych.
- 2) Dostęp do informacji o bieżących konkursach i naborach na projekty (rozpowszechnianie informacji o źródłach finansowania wśród wszystkich organizacji działających w mieście).
- 3) Pomoc w pisaniu wniosków o dofinansowanie oraz w rozliczaniu i monitorowaniu projektów.
- 4) Fundusz na finansowanie projektów oraz wkładu własnego w projektach ze środków zewnętrznych. Brak możliwości finansowania wkładu własnego jest często barierą uniemożliwiającą ubieganie się o środki zewnętrzne.

Lokalny fundusz wsparcia dla organizacji pozarządowych:

- wsparcie małych projektów lokalnych (sąsiedzkich) poprzez mikrogranty w wysokości 3-5 tys. zł (środki dostępne też dla grup nieformalnych),
- granty na realizację projektów (o wartości np. pow. 10 tys. zł),
- współfinansowanie wkładu własnego dla organizacji ubiegających się o dofinansowanie projektów ze źródeł zewnętrznych, w których wymagany jest wkład własny finansowy.

Urząd Miasta może realizować to zadanie samodzielnie lub zlecić to organizacji pozarządowej. Działanie to może być wdrażane w ramach centrum wsparcia organizacji pozarządowych.

Instytucje wspierające podmioty ekonomii społecznej na poziomie kraju i województwa mazowieckiego

W całym kraju działa sieć instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych, których celem jest wsparcie powstawania oraz rozwój podmiotów ekonomii społecznej. Poniżej lista najważniejszych instytucji wspierających podmioty ekonomii społecznej w województwie mazowieckim:

- Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej jest jednostką organizacyjną Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego. W ramach jednostki funkcjonuje wydział ds. ekonomii społecznej.
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) dla podregionu warszawskiego zachodniego prowadzony przez Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS. OWES oferuje wsparcie zarówno merytoryczne (szkolenia, pomoc w przygotowaniu biznesplanu) i finansowe na uruchomienie działalności.
- Towarzystwo Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, która prowadzi portal internetowy ekonomiaspoleczna.pl.

Powyższe instytucje oferują przede wszystkim wsparcie doradcze, szkoleniowe, prawne oraz inną pomoc ekspercką. Urząd Marszałkowski prowadzi ponadto działania w zakresie finansowania podmiotów ekonomii społecznej.

Bank Gospodarstwa Krajowego realizuje działania służące wsparciu finansowemu podmiotów ekonomii społecznej. W tym celu uruchomiony został program pożyczkowy proponujący pożyczki na start oraz na rozwój, a także program gwarancji oferowany za pośrednictwem sieci banków spółdzielczych.

Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych S.A. z siedzibą w Warszawie (TISE) oferuje również preferencyjne pożyczki dla podmiotów ekonomii społecznej oraz pożyczki inwestycyjne dla organizacji pozarządowych¹.

Innymi głównymi źródłami finansowania przedsiębiorstw ekonomii społecznej jest np. fundusz pracy, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych czy środki Unii Europejskiej głównie w ramach Programu Wiedza, Edukacja, Rozwój oraz Programu Regionalnego Województwa Mazowieckiego.

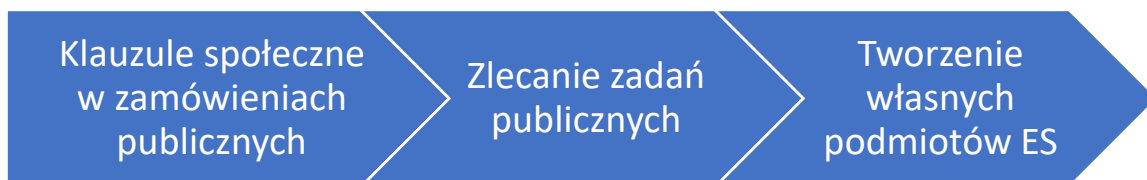
Biorąc pod uwagę potencjał i możliwości większości organizacji pozarządowych w Żyrardowie można wskazać następujące najważniejsze programy i źródła finansowe działań i projektów:

- 1) Fundusz Organizacji Pozarządowych i inne fundusze wdrażane przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
- 2) Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego
- 3) Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020

- 4) Programy Ministerstwa Kultury na działania w zakresie kultury i dziedzictwa narodowego
- 5) Programy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki na działania związane np. z edukacją ekologiczną
- 6) Fundusz Sprawiedliwości Ministerstwa Sprawiedliwości
- 7) Fundusz dla Organizacji Pozarządowych finansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF)
- 8) Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
- 9) Programy Fundacji Rozwoju Systemów Edukacji
- 10) Dotacje Urzędu Marszałkowskiego na tworzenie Centrów Integracji Społecznej

Miasto powinno inicjować i wspomagać organizacje pozarządowe w ubieganiu się o dofinansowanie z powyższych źródeł.

4.3. Kreowanie rynku na produkty i usługi oferowane przez podmioty ekonomii społecznej

Miasto chcąc wspierać tworzenie podmiotów ekonomii społecznej w mieście powinno zwrócić uwagę i prowadzić działania gwarantujące istnienie silnego rynku i popytu na produkty i usługi oferowane przez podmioty ekonomii społecznej.

Jak wskazują badania prowadzone w Żyrardowie, instrumenty ekonomii społecznej mogą być skutecznie wykorzystywane w procesie rewitalizacji. Biorąc pod uwagę fakt, że w obszarze rewitalizacji koncentrują się problemy społeczne, gospodarcze, przestrzenne, środowiskowe i techniczne, to działalność ekonomii społecznej może być skutecznym sposobem na rozwiązywanie problemów w czterech powyższych obszarach.

Miasto poprzez swoje działania może być najsilniejszym bodźcem inicjującym rozwój ekonomii społecznej, ale co równie ważne może zapewnić funkcjonowanie stabilnego rynku ekonomii społecznej.

Aby tak się stało kluczowym zadaniem miasta jest podejście do zamówień publicznych i wykorzystywanie tzw. klauzul społecznych we wszystkich możliwych zamówieniach realizowanych przez wszystkie podmioty miasta (nie tylko sam Urząd Miejski, ale też inne instytucje miejskie, w tym szkoły). Ważne, aby przed rozpoczęciem procedury zamówień publicznych (zarówno podlegającej ustawie Prawo zamówień publicznych, jak i nieobjętych tą ustawą) dokonana została analiza możliwości zastosowania klauzul społecznych. W tym celu warto rozważyć stworzenie wewnętrznych wytycznych dla wszystkich jednostek organizacyjnych miasta.

Dzisiaj współpraca z organizacjami opiera się w głównej mierze na zleceniu wybranych zadań publicznych (związanych przede wszystkim np. z wypoczynkiem dzieci i młodzieży). Oznacza to z jednej strony ogłaszanie przez miasto co roku konkursów na podobne

zadania, które realizują te same podmioty. Z rozmów z przedstawicielami organizacji pozarządowych wynika, że w praktyce ten system jest hermetyczny – zamknięty na nowe działania i rozwiązania oraz na nowe podmioty.

W ramach nowego podejścia oraz otwarcia miasta na nowe działania zlecane podmiotom ekonomii społecznej ważne będzie rozszerzenie zakresu usług publicznych zlecanym organizacjom pozarządowym. Realizacja zadań zleconych jest jedną z metod na zwiększenie stabilności finansowej organizacji oraz możliwością rozwoju i poszerzania zakresu realizowanych zadań. Biorąc pod uwagę, że duża część organizacji pozarządowych nie pozyskuje środków na finansowanie z programów krajowych czy europejskich, to zwiększenie zakresu działań zleczanych przez miasto będzie istotnym elementem wzmocnienia trzeciego sektora w mieście. **Ważne też, żeby miasto finansowało 100% kosztów świadczenia usług zlecanym organizacjom pozarządowym.** Wymaganie wkładu własnego jest bardzo często barierą w ubieganiu się o dofinansowanie oferowane przez instytucje publiczne.

Ważne jest też, aby **miasto większą wagę przywiązywało do jakości i zróżnicowania świadczonych zadań publicznych zleczanych organizacjom pozarządowym.** Wzmocni to innowacyjność i różnorodność prowadzonych działań. Poza tym zachęca organizacje do proponowania nowych rozwiązań. Na rozliczenie dotacji powinna mieć wpływ także jakość prowadzonych działań, a nie tylko dane ilościowe (np. liczba uczestników), czy finansowe.

„Kreatywność organizacji w dużej mierze zależy od kreatywności Urzędu Miasta. Jeśli Urząd będzie kreatywny i stosował innowacyjne rozwiązania i podejście, to organizacje też będą innowacyjne i będą miały nowe pomysły” – cytatał pochodzi z wywiadu z przedstawicielem organizacji spoza Żyrardowa.

Istnieje również możliwość tworzenia podmiotów ekonomii społecznej przez jednostki samorządu terytorialnego. Warto zatem przeanalizować możliwość utworzenia takiego podmiotu przez samorząd miejski i powiatowy. Dużą wartością takiego podmiotu jest możliwość zlecania zadań bez konieczności rozpisywania przetargu.

Zatem miasto nie powinno ograniczać swojego wsparcia do tworzenia podmiotów ekonomii społecznej, ale powinno czynić jak najwięcej, by zapewnić stabilne funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej. Możliwe to będzie dzięki stabilnemu rynkowi i popytowi na produkty i usługi oferowane przez ekonomię społeczną.

Silne instytucje ekonomii społecznej mogą też być jednym z narzędzi wsparcia rynku pracy. Wiąże się to z możliwością aktywizowania osób, które dzisiaj są poza rynkiem pracy i do których należy stosować specjalistyczne narzędzia aktywizujące. W tym wypadku ważna jest też współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami, którzy mogą podobnie jak jednostki publiczne zlecać usługi podmiotom ekonomii społecznej. Dziś w Polsce można znaleźć przykłady takiej symbiozy między biznesem a podmiotami ekonomii społecznej, warto więc rozważyć współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami w tym zakresie.

Podsumowując należy stwierdzić, że wykreowanie stabilnego rynku oraz stałego zapotrzebowania na produkty i usługi ekonomii społecznej, jest koniecznym czynnikiem do stworzenia silnych podmiotów ekonomii społecznej. Funkcjonowanie takiego rynku jest też czynnikiem motywującym do tworzenia nowych podmiotów oraz znacząco zmniejsza obawy przed dużym ryzykiem prowadzenia przedsiębiorstwa ekonomii społecznej.

4.4. Kształtowanie pozytywnego wizerunku organizacji społecznych

Przedstawiciele organizacji społecznych uczestniczący w wywiadach IDI wskazywali na trudności w prowadzeniu działalności społecznej wynikające z negatywnego lub obojętnego wizerunku organizacji pozarządowych w Żyrardowie.

Potrzebne zatem jest rozważenie działań służących zmianie sposobu, w jakim działalność społeczna jest postrzegana i jak jest odbierana przez mieszkańców Żyrardowa.

Badani biorący udział w wywiadach indywidualnych wskazywali, że mieszkańcy (w tym także urzędnicy) oceniają działalność w organizacjach pozarządowych jako drugorzędną, czy mniej ważną. Wizerunek takiej aktywności jest raczej taki, że jest to nie praca, ale dodatkowa działalność bardziej dla zajęcia czasu niż po to, by realizować ważne cele społeczne.

Ponadto warto też wzmocnić widoczność organizacji pozarządowych w mieście. Dziś jak stwierdziła w wywiadzie jedna z działaczek żyrardowskiej organizacji pozarządowej „wiele fundacji i stowarzyszeń jest niezauważalne. Funkcjonują tak, że dają pomoc [określonemu] gronu osób, które korzystają z wsparcia, bo wie o nim z polecenia innych osób. NGO powinny mieć swoje lokale i szyldy i prowadzić widoczną działalność. Dzisiaj większość pokrywana w domach prywatnych i w ten sposób jest niewidoczna i nieznaną większości mieszkańcom”.

Podobnie wg uczestników IDI oceniane jest prowadzenie działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe. Badani twierdzili, że wśród mieszkańców panuje przeświadczenie, że działalność gospodarcza (i szerzej zarobkowa) powinna być prowadzona przez biznes, a organizacje pozarządowe powinny zająć się działalnością społeczną, charytatywną i niedochodową.

Jeśli system wsparcia ekonomii społecznej ma mieć kompleksowy charakter, również ten element powinien stać się przedmiotem zainteresowania władz miejskich. Centrum wsparcia dla organizacji pozarządowych działających w Żyrardowie może prowadzić działania informacyjne i promujące zarówno za pośrednictwem Internetu, jak również poprzez bezpośrednie dotarcie do mieszkańców z informacją o działalności organizacji pozarządowych. Może się to odbywać na większości wydarzeń organizowanych przez miasto. Można też rozważyć wydarzenie poświęcone promocji tylko działalności społecznej w mieście.

„W działalności społecznej przeszkadza niewiedza na temat organizacji pozarządowych. [Organizacje] mało promują działania, są niewidoczne. Jest dużo organizacji, które robią dobre rzeczy, ale nie słychać o nich. Samorząd powinien zapraszać organizacje do planowania polityk. Głos organizacji pozarządowych jest bardzo ważny, bo one mają informacje wprost ze środowiska, w którym działają. Wsparcie ze strony samorządu powinno polegać na zapraszaniu do tworzenia strategii i rozwiązań, [powinny być organizowane] konkursy dla ngo. Samorząd powinien stworzyć więcej możliwości dla trzeciego sektora. Organizacje mogą przynieść korzyści też dla samorządu: mogą wziąć udział w konkursach i dostać dofinansowania, którego nie może dostać jst” – cytata pochodzi z wywiadu z przedstawicielem instytucji samorządowej.

Inną sprawą jest pokazywanie działalności społecznej jako nie tylko charytatywnej, ale jako takiej, która może przynieść efekt społeczny, gospodarczy i pełnowartościowe miejsca pracy.

Badani oceniali pozytywnie propozycje prowadzenia działań edukacyjnych skierowanych do uczniów. Zaznaczali jednak, że należałoby takie działania ograniczyć do młodzieży szkół

średnich i studentów. Poniżej przedstawiony został pakiet propozycji działań mających na celu promocję ekonomii społecznej i edukację na ten temat.

Propozycja działań informacyjnych i edukacyjnych promujących ekonomię społeczną w Żyrardowie

- Utworzenie witryny internetowej (niezależnej lub w ramach serwisu Urzędu Miasta) poświęconej wyłącznie organizacjom pozarządowym oraz ekonomii społecznej,
- Działania promujące (przy użyciu wszystkich kanałów informacyjnych wykorzystywanych przez Urząd Miasta) dobre przykłady działalności ekonomii społecznej w mieście i regionie (również poza powiatem żyrardowskim),
- Działania promocyjne skierowane do lokalnego biznesu – wskazujące pozytywne czynniki wynikające ze współpracy biznesu z podmiotami ekonomii społecznymi,
- Działania w szkołach podstawowych i średnich: spotkania z przedstawicielami organizacji pozarządowych i osobami zaangażowanymi w działalności ekonomii społecznej,
- Wizyty uczniów w przedsiębiorstwach ekonomii społecznej działających w powiecie żyrardowskim,
- Wprowadzenie do zajęć z przedsiębiorczości tematyki ekonomii społecznej,
- Rozszerzenie zajęć dot. działalności społecznej o wiedzę dot. miasta jako element budowania tożsamości mieszkańców i dumy z mieszkania w Żyrardowie.

5. Dobre praktyki

Organizacje pozarządowe w Żyrardowie - dobre praktyki

Warsztaty Terapii Zajęciowej przy MUSI NOVUM w Żyrardowie

WTZ w Żyrardowie zostały utworzone w 1993 r. i działają na rzecz rehabilitacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami, której celem jest przywrócenie umiejętności niezbędnych do podjęcia pracy.

Dzięki zajęciom w WTZ ponad 40 osób niepełnosprawnych znalazło zatrudnienie.

Ze wsparcia WTZ korzysta jednocześnie ok. 40 osób, które uczestniczą w zajęciach w ośmiu pracowniach, m.in. rękodzielniczej, komputerowej, dziewiarskiej. Każda z pracowni prowadzona jest przez jednego instruktora. W WTZ zatrudnionych jest 12 osób na umowę o pracę. Wszystkie osoby pracują dla tej organizacji powyżej 5 lat. Warsztaty nie korzystają ze wsparcia wolontariuszy. Podmiot obejmuje swoim zasięgiem działania osoby z całego powiatu żyrardowskiego.

Działalność WTZ finansowana jest ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (90% środków) oraz Starostwa Powiatowego (10%), dlatego są to dwa podmioty, z którymi współpracuje organizacja.

<http://www.musinovum.pl/>

Przedsiębiorstwo Społeczne Św. Michała Archanioła ŚMA

Przedsiębiorstwo działa od 2017 r., a w 2018 r. **zostało wyróżnione znakiem Mazowieckiej Marki Ekonomii Społecznej**. Oferuje usługi dziennej opieki nad dziećmi (klub malucha, opieka nad dziećmi na kilka godzin dziennie, żłobek -obecnie dla 10 dzieci, w fazie przygotowania dla 75 dzieci), prowadzi bezpłatne zajęcia dla dzieci oraz np. porady logopedyczne. Oferuje także usługi opiekuńcze dla osób zależnych (starszych, zagrożonych wykluczeniem społecznym) w miejscu zamieszkania. Prowadzi również poradnictwo i działania z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej.

Przedsiębiorstwo zatrudnia 10 osób, w tym 8 osób zatrudnionych jest na umowę o pracę, a 2 związane są umowami cywilno-prawnymi. 8 osób pracuje poniżej roku, natomiast 2 osoby ponad rok, ale nie dłużej niż 2 lata. Z przedsiębiorstwem współpracuje również dwóch wolontariuszy.

Przedsiębiorstwo współpracuje z Powiatowym Urzędem Pracy w Żyrardowie i Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Żyrardowie. Przedsiębiorstwo współpracowało również ze Stowarzyszeniem BORIS OWES w zakresie utworzenia podmiotu ekonomii społecznej – pozyskało na ten cel dotację oraz korzystało w tym zakresie z doradztwa (dofinansowanie na utworzenie miejsc pracy, przygotowanie biznesplanu, analizy finansowej, przygotowania dokumentów do KRS). Głównym źródłem finansowania działalności jest dotacja na realizację działań oraz pozyskanie własnych zleceń. Innym źródłem finansowania jest m.in. projekt realizowany we współpracy z Miastem dot. świadczenia bezpłatnych usług opiekuńczych dla osób zależnych oraz wsparcia dla opiekunów faktycznych (czas trwania projektu: 07-01-2019- 31-12-2020). Przedsiębiorstwa stara się również o pozyskanie środków w ramach programu rządowego Maluch +. W 2017 r. przedsiębiorstwo organizowało Charytatywny Bal Sylwestrowy dla dzieci, integracyjny Bal Pluszowego Misia, integracyjny Bal Andrzejkowy dla dzieci, było również współorganizatorem Festiwalu Dobroczynności.

<https://www.facebook.com/Fundacja-im-%C5%9Aw-Micha%C5%82a-Archanio%C5%82a-132219360696213/>

Fundacja Kreatywna

Fundacja działa od 2015 r. i zajmuje się kwestiami ochrony środowiska i biobudownictwa. Prowadzi działalność gospodarczą na terenie całego kraju. Organizuje zajęcia dla dzieci i dorosłych np. na temat starych rzemiosł, kurs tapicerski oraz zajęcia dla szkół np. z technik tkania i wyplatania.

Fundacja prowadzi działalność odpłatną.

<http://www.fundacjakreatywna.pl>

Poniżej przedstawione zostały przykłady różnych podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwiązania wypracowane w miastach uczestniczących w projekcie Modelowa Rewitalizacja Miast. Zakres działalności przedsiębiorstw ekonomii społecznej jest bardzo szeroki. Zajmują się one świadczeniem usług: komunalnych (sprzątanie, usługi ogrodnicze, remontowe), prowadzą przedszkola i żłobki, usługi opiekuńcze i usługi produkcyjne, ale najczęściej występują usługi gastronomiczne (catering). Wspólnym mianownikiem tych inicjatyw jest to, że oprócz działalności, której celem jest przyniesienie przychodu, jest także pomoc osobom zatrudnionym w tych podmiotach. Najczęściej są to osoby z niepełnosprawnościami, osoby długotrwale bezrobotne, wychodzące z nałogów. Jak wskazują osoby prowadzące przedsiębiorstwa społeczne istotne jest też wsparcie osób wychodzących z nałogów, opuszczające zakłady karne lub osoby wychodzące z pieczy zastępczej.

Poniższe przykłady mogą stanowić dobry wzór dla osób chcących rozwijać działalność społeczną – mogą być inspiracją, ale też ciekawą bazą wiedzy na temat tego, jak zakładać nowe przedsiębiorstwo, jak zapewnić stabilność finansową i organizacyjną oraz w jaki sposób prowadzić działalność z sukcesem.

Fundacja na Rzecz Rozwoju oraz Edukacji Dzieci i Młodzieży Grodzisk Mazowiecki

Organizacja jest przedsiębiorstwem społecznym zatrudniającym przede wszystkim matki będące w trudnej sytuacji życiowej. Jednocześnie gwarantują wysokiej jakości usługi opiekuńcze dla dzieci w żłobku i przedszkolu. Przedsiębiorstwo świadczy usługi cateringowe. Fundacja zatrudnia psychologa, którego zadaniem jest wsparcie pracowników. Do przedszkola prowadzonego przez fundację uczęszczają również dzieci z Żyrardowa, co może świadczyć o tym, że jest to też miejsce pracy dla mieszkańców Żyrardowa.

Fundacja zatrudnia ok. 25 osób i działa od 2013 r. w Grodzisku Mazowieckim.

<http://fundacja-dzieci.org.pl/>

Polak&Polak non profit sp. z o.o.

Brwinów

Firma działa od 2018 r. i specjalizuje się w edukacji architektonicznej i ciesielstwie. Przedsiębiorstwo łączy działania *stricte* biznesowe z edukacją dzieci i młodzieży. Zatrudnia osoby, których sytuacja na rynku pracy była bardzo trudna. Firma kładzie duży nacisk na jakość zatrudnienia, wysoką jakość miejsc pracy przyjaznych dla osób, które mają trudności w znalezieniu zatrudnienia na wolnym rynku (np. osoby z niepełnosprawnościami).

Firma otrzymała wsparcie doradcze (m.in. w zakresie przygotowania biznesplanu i pozyskania dofinansowania) na otwarcie działalności udzielone przez TISE i OWES. Obecnie zatrudnia 4 osoby.

Centrum Integracji Społecznej Caritas Diecezji Siedleckiej

Siedlce

CIS oferuje wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami oraz dla osób bezrobotnych, na rzecz których prowadzi kursy zawodowe i działania reintegracyjne.

CIS współpracuje z lokalnymi przedsiębiorcami, przygotowuje pracowników do pracy zgodnie z zapotrzebowaniem lokalnego rynku pracy. Dzięki współpracy możliwe jest przygotowanie pracowników na konkretne stanowisko pracy, co znacząco zwiększa szanse na znalezienie zatrudnienia, a pracodawcy zapewnia pozyskanie pracownika z kwalifikacjami dostosowanymi do jego potrzeb.

Spółdzielnia oferuje usługi opiekuńcze, porządkowe i remontowe, gastronomiczne i ogrodnicze. Prowadzi kursy spawacza, dzięki którym podopieczni znajdują pracę w ogólnopolskiej firmie budowlanej, która ma swoją siedzibę w Siedlcach. Spółdzielnia posiada też sklep z produktami wytworzonymi przez podopiecznych.

CIS działa w Siedlcach od 2006 r.

<http://cissiedlce.pl/>

Zakład Aktywności Zawodowej

Piła

Celem ZAZ jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami. Swoim podopiecznym oferuje szkolenia, doradztwo zawodowe i zajęcia rehabilitacyjne.

ZAZ jest dobrym przykładem współpracy z lokalnymi firmami, na których zamówienie świadczy usługi np. konfekcjonowania. Dzięki stałej współpracy ZAZ ma stabilny rynek na swoje usługi. Stało się to dzięki wysokiej jakości usług realizowanych przez osoby niepełnosprawne, dzięki czemu przedsiębiorstwo, które nawiązując współpracę z ZAZ-em traktowało ją jako element CSR. Po otrzymaniu wysokiej jakości usług współpraca została wydłużona i ma charakter zwykłej współpracy biznesowej.

ZAZ współpracuje również w ramach działań CSR prowadzonych przez jedną z największych firm piwowskich, która dostarcza ZAZ wykorzystane banery reklamowe. W zakładzie przerabiane są one na ekologiczne torby.

<http://zaz.pila.pl/>

Spółdzielnia Socjalna „Węgrowianka”

Węgrów

Spółdzielnia osób prawnych została założona przez miasto Węgrów i powiat węgrowski. Świadczy usługi remontowo-budowlane i porządkowe zarówno na potrzeby administracji lokalnej, jak i mieszkańców miasta.

Dzięki temu, że spółdzielnia została założona przez samorząd gminy i powiatu, to mogą one zlecać bezpośrednio wykonywanie usług (według tzw. procedury *in-house*).

Spółdzielnia zatrudnia 5 osób i są to głównie podopieczni Centrum Pomocy Społecznej.

W 2017 roku Spółdzielnia otrzymała znak Mazowieckiej Marki Ekonomii Społecznej 2017 przyznawany przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w Warszawie.

Dobre praktyki w miastach modelowych i pilotażowych

Bytom

1. Poradnik o rewitalizacji dla organizacji pozarządowych – broszura informacyjna na temat działań, jakie mogą być realizowane przez organizacje pozarządowe w procesie rewitalizacji, w tym informacja o źródłach finansowania inicjatyw pozarządowych. W poradniku opisano też zasady działania inicjatywy lokalnej i wolontariatu.

2. Planner NGO - elektroniczny kalendarz imprez i wydarzeń organizowanych przez organizacje pozarządowe. Planner jest prowadzony przez Biuro Organizacji Pozarządowych.
3. Poradniki „Jak zorganizować inicjatywę lokalną”, w których wyjaśniają w jaki sposób zorganizować imprezę sąsiedzką, plenerową lub zajęcia dla dzieci, jak zadbać o klatkę schodową, przestrzeń wspólną w kamienicy lub najbliższym otoczeniu itp.
4. Koncepcja wdrożenia mechanizmu regrantingowego dla organizacji pozarządowych w Bytomiu – zasady organizacji i finansowania projektów dla organizacji pozarządowych biorących udział w procesie rewitalizacji.
5. Konkurs na innowacje społeczne, w ramach którego miasto Bytom poszukiwało ciekawych i innowacyjnych rozwiązań w zakresie działań i projektów społecznych.

Materiały wypracowane w projekcie pilotażowym Bytomia można pobrać na stronie <http://www.bytomodnowa.pl>

Dobrym przykładem przedsiębiorstwa ekonomii społecznej jest **Zakład Aktywności Zawodowej** w Bytomiu, który prowadzi działalność gastronomiczną, pralnię oraz usługi hotelarskie.

<http://www.swietlik.bytom.pl/>

Starachowice

1. **Centrum Społecznie Odpowiedzialnego Biznesu w Starachowicach** – inicjatywa mająca na celu sieciowanie lokalnych przedsiębiorców i rozwijania współpracy w ramach działań CSR. Miasto stworzyło model tworzenia takiego centrum, który jest dostępny na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Starachowicach: https://starachowice.eu/images/kamil_stanos/raporty/model_tworzenia_csr_2018.pdf.
2. **Świetlica Środowiskowa „Sukces”** – w ramach działań rewitalizacyjnych miasto Starachowice wspólnie z Fundacją Możesz Więcej otworzyło świetlicę środowiskową dla dzieci i młodzieży. W placówce prowadzone są zajęcia z zakresu przedmiotów szkolnych, zajęcia sportowe oraz zajęcia kulturalno-rozrywkowe.
3. **Spółdzielnia Socjalna „Starachowiczanka”** – powołana przez Powiat Starachowicki i Miasto Starachowice. Spółdzielnia świadczy usługi komunalne, transportowe na zlecenie samorządu. <https://starachowice.eu/component/content/article/175-starachowiczanka/4454-spoldzielnia-socjalna-starachowiczanka?Itemid=311>

Włocławek

Kawiarnia Obywatelska „Śródmieście Cafe”. Z inicjatywy miasta otwarta w obszarze rewitalizacji kawiarnię obywatelską, która stanowi jedno z ważniejszych elementów aktywizacyjnych mieszkańców. Prowadzenie kawiarni zlecane jest organizacjom pozarządowym, które oprócz działalności gastronomicznej realizują program zajęć i spotkań dla mieszkańców w różnym wieku.

Stalowa Wola

„**Inicjatywa**” polega na tworzeniu w mieście tzw. miejsc aktywności lokalnej prowadzonych przez organizacje pozarządowe i mające na celu zwiększenie aktywności organizacji trzeciego sektora oraz samych mieszkańców miasta. W ramach projektu Modelowa Rewitalizacja Miast utworzono dwie inicjatywy, których zadaniem jest inicjowanie działań animacyjno-integracyjnych lokalnej społeczności.

<http://centrumrewitalizacji.pl/o-projekcie/inicjatywa/>

Leszno

Stacja Biznes to przestrzeń w obszarze rewitalizacji Leszna wykorzystywana do co-workingu, spotkań i warsztatów oraz jako infopunkt o rewitalizacji. Przedsięwzięcie służy w dużej mierze do wsparcia przedsiębiorców lub osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą.

<http://stacjabiznes.leszno.pl>

Ełk

Modelowa Szkoła Animatorów i Pedagogów Społecznych to inicjatywa Miasta Ełk, której celem jest kształcenie specjalistów z zakresu aktywizowania społeczności lokalnych i streetworkingu. W ramach inicjatywy realizowane były też minigranty dla mieszkańców. W ramach projektu prowadzono też „Akademię rewitalizacji” dla dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji.

<https://www.rewitalizacja.elk.pl/>

6. Spis rysunków i tabel

Spis rysunków

Rysunek 1. Schemat narzędzi badawczych.....	5
Rysunek 2. Schemat wsparcia ekonomii społecznej w Żyrardowie.....	30

Spis wykresów

Wykres 1. Działania oferowane przez kluby integracji zawodowej.	11
Wykres 2. Podział organizacji pozarządowych ze względu na zakres swojej działalności	12
Wykres 3. Wiek organizacji działających w Żyrardowie	13
Wykres 4. Formy zatrudnienia w organizacjach pozarządowych w Żyrardowie	13
Wykres 5. Obszary, w których działają analizowane organizacje	14
Wykres 6. Wartość dotacji na realizację zadań publicznych w poszczególnych kategoriach zadań w latach 2016-2018.....	25

Spis tabel

Tabela 1. Porównanie liczby podmiotów ekonomii społecznej w wybranych miastach woj. mazowieckiego	15
Tabela 2. Wpłaty środków z tytułu 1% należnego podatku z rozliczenia za 2017 r. na rzecz organizacji pożytku publicznego z Żyrardowa.....	24
Tabela 3. Budżet miasta Żyrardowa przeznaczony na poszczególne rodzaje zadań publicznych.....	25
Tabela 4. Wartość dotacji przyznanych przez Urząd Miasta w Żyrardowie dla poszczególnych organizacji (dane z lat 2016-2018)	26

7. Lista organizacji i instytucji biorących udział w badaniach

Lista organizacji i instytucji, z którymi prowadzone były wywiady

1.	Przedsiębiorstwo Społeczne Św. Michała Archanioła	Żyrardów
2.	Warsztat Terapii Zajęciowej przy MUSI NOVUM sp. z o.o.	Żyrardów
3.	Fundacja na Rzecz Rozwoju oraz Edukacji Dzieci i Młodzieży	Grodzisk Maz.
4.	Polak&Polak non profit sp. z o.o.	Brwinów
5.	Starostwo Powiatu Żyrardowskiego	Żyrardów
6.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci oddział w Żyrardowie	Żyrardów
7.	Fundacja Kreatywna	Żyrardów
8.	Stowarzyszenie „Projekt Miasto”	Żyrardów
9.	Stowarzyszenie BORIS	Warszawa
10.	Mazowieckie Centrum Pomocy Społecznej	Warszawa
11.	Żyrafa Żyrardów	Żyrardów
12.	Mariański Ruch Inicjatyw Ekonomiczno-Społecznych	Puszcza Mariańska
13.	Fundacja "Fundusz Młodych - Wehikuł"	Żyrardów
14.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Żyrardów

Lista organizacji i instytucji, których przedstawiciele wzięli udział w panelu ekspertów

1.	Stowarzyszenie BORIS	Warszawa
2.	Mazowieckie Centrum Pomocy Społecznej	Warszawa
3.	Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych OFOP	Warszawa
4.	Urząd Miasta Żyrardowa	Żyrardów

Lista organizacji, które odpowiedziały na ankietę w ramach inwentaryzacji organizacji pozarządowych w Żyrardowie

1.	Fundacja Termopilska
2.	Samodzielne Koło Terenowe nr 148 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Żyrardowie
3.	Stowarzyszenie Kobiet z Problemem Onkologicznym Amazonki
4.	Stowarzyszenie "Projekt Miasto"
5.	Stowarzyszenie Seniorów "Żyrardowianka"
6.	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Żyrardowa w Żyrardowie
7.	Towarzystwo Śpiewacze "Echo" w Żyrardowie
8.	Towarzystwo Śpiewacze "Lira"
9.	Uczniowski Klub Sportowy Trójka
10.	Miejskie Stowarzyszenie Profilaktyki Uzależnień "Dotyk Nadzie"
11.	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci Autystycznych "Niezwykłe Dziecko w Zwyczajnym Świecie"
12.	Stowarzyszenie "Academia Gorila Żyrardów"
13.	Liga Obrony Kraju Ośrodek Doskonalenia Zawodowego Kierowców – KS Strzelec
14.	Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Żyrardowie
15.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział Miejsko-Powiatowy w Żyrardowie
16.	Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Żyrardowie
17.	Liga Morska i Rieczna Zarząd Oddziału Zachodniomazowieckiego
18.	Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych Zarząd Oddziału
19.	Stowarzyszenie Pływaków i Ratowników Aqua Żyrardów

8. Załączniki

Scenariusz wywiadu (IDI) z przedstawicielami organizacji pozarządowych z Żyrardowa

Przed rozpoczęciem wywiadu respondent zostanie poinformowany o definicji ekonomii społecznej wykorzystywanej na potrzeby analizy. Wyjaśniona zostanie również definicja rewitalizacji. Przedstawiony zostanie też obszar rewitalizacji Żyrardowa.

1. Czy w Żyrardowie wykorzystywane są mechanizmy ekonomii społecznej (ES)? Jakiego rodzaju przedsiębiorstwa ES działają w mieście? Jakimi dziedzinami działalności zajmują się najczęściej? Czy są jakieś dziedziny/rodzaje działalności, których wg Pana/-i brakuje?
2. Jakie widzi Pan/-i zalety funkcjonowania przedsiębiorstw ES? Czy jakiś rodzaj przedsiębiorstw ES sprawdza się szczególnie? Czy są jakieś rodzaje, które są trudniejsze w realizacji lub przynoszą mniejsze efekty niż oczekiwania wobec nich?
3. W jakich obszarach tematycznych w pierwszej kolejności należałoby zachęcać do otwierania przedsiębiorstw ES? Czy może Pan/-i wskazać jakieś obszary działalności [np. działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, na rzecz bezrobotnych lub osób starszych], które powinny być szczególnie wspierane w Żyrardowie? Jakiego rodzaju usługi i przedsiębiorstwa ES powinny być otwierane w mieście?
4. Czy są jakieś negatywne skutki funkcjonowania ES w Żyrardowie?
5. Jaki może być wpływ podmiotów (przedsiębiorstw) ES na poprawę sytuacji społecznej i ekonomicznej mieszkańców miasta?
6. Jakie problemy społeczne mogą być rozwiązane w pierwszej kolejności dzięki działaniom podmiotów ES?
7. Do jakich grup społecznych powinna być kierowana działalność ES? W jakich obszarach narzędzia ekonomii społecznej mogą być najbardziej efektywne?
8. Jak ocenia Pan/-i tę formę działalności w Żyrardowie? Czy jest ona wykorzystywana w wystarczający sposób? Czy należałoby rozwijać tę formę działalności?
9. Czy widzi Pan/-i jakieś bariery, trudności, które uniemożliwiają rozwój ES w Żyrardowie w pożądanym sposób? [Dopytać o bariery formalne, organizacyjne, personalne, finansowe]
10. Czy może Pan/-i wskazać szczególnie jakieś uwarunkowania prawne, które stanowią barierę w rozwoju ES?
11. Co należałoby zrobić, żeby te bariery zlikwidować? Kto to powinien zrobić? [Dopytać: czy powinni to zrobić urzędnicy? Organizacje pozarządowe? Przedsiębiorcy?]

12. Czy Państwa podmiot działający w Żyrardowie ma wystarczający potencjał do działania w obszarze ES? Czy są jakieś sposoby, żeby ten potencjał zwiększyć? W jaki sposób można zwiększyć potencjał Państwa organizacji? *[Czy władze miasta mogą coś w tym zakresie zrobić?]*
13. Czy powinny być prowadzone jakieś działania edukacyjne lub promocyjne w celu promocji ES w mieście? Jakie powinny być te działania? Czy powinny to być też działania skierowane do dzieci i młodzieży? Jakie to działania?
14. Czy należałoby zachęcać podmioty ES z innych miast, żeby uruchamiały działalność w Żyrardowie, czy miasto powinno polegać na własnym potencjale?
15. Czy zna Pan/-i jakieś przykłady działalności w zakresie ES spoza miasta?
16. Czy może Pan/-i wskazać jakieś zalety lub warunki występujące w Żyrardowie, które mogą być zachętą do rozszerzenia działalności ekonomii społecznej w mieście?
17. Co należałoby zrobić, żeby organizacje pozarządowe stały się silnym partnerem Miasta w procesie rewitalizacji?
18. Czy zna Pan/-i jakieś mechanizmy finansowania ze środków miasta działalności organizacji pozarządowych, w tym szczególnie w zakresie ekonomii społecznej?
19. Czy podmioty ES współpracują ze sobą? Jeżeli tak to w jakim zakresie? Jeżeli nie to, dlaczego? Czy Państwa organizacja funkcjonuje w jakiejś większej strukturze, czy zawiera partnerstwa i porozumienia z innymi organizacjami w celu realizacji zadań statutowych?
20. Jakie są źródła finansowania Państwa organizacji? Czy pochodzą ze źródeł publicznych, prywatnych? Czy samorząd lokalny Państwa wspiera? Czy korzystają Państwo ze środków unijnych? Jakich, w jakim zakresie?

Scenariusz wywiadu (IDI) z przedstawicielami organizacji pozarządowych z Żyrardowa

Przed rozpoczęciem wywiadu respondent zostanie poinformowany o definicji ekonomii społecznej wykorzystywanej na potrzeby analizy. Wyjaśniona zostanie również definicja rewitalizacji.

1. Kiedy powstała Państwa organizacja? Kto był inicjatorem prowadzenia działań z zakresu ekonomii społecznej? Dlaczego wybrali Państwo taką formę działalności?
2. Jakie są Państwa największe osiągnięcia jako podmiotu ekonomii społecznej? Czy byli Państwo nagradzani za swoją działalność?
3. Czy może Pan/-i scharakteryzować Państwa organizację: czym się zajmuje, ile osób zatrudnia, w jakiej formie działa?
4. Jakie są źródła finansowania Państwa organizacji? Czy pochodzą ze źródeł publicznych, prywatnych? Czy samorząd lokalny Państwa wspiera? Czy korzystają Państwo ze środków unijnych? Jakich, w jakim zakresie?

5. Jakie widzi Pan/-i zalety funkcjonowania przedsiębiorstw ES? Czy jakiś rodzaj przedsiębiorstw ES sprawdza się szczególnie? Czy są jakieś rodzaje, które są trudniejsze w realizacji lub przynoszą mniejsze efekty niż oczekiwania wobec nich?
6. W jakich obszarach tematycznych w pierwszej kolejności należałoby zachęcać do otwierania przedsiębiorstw ES? Czy może Pan/-i wskazać jakieś obszary działalności [np. działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami, na rzecz bezrobotnych lub osób starszych], które powinny być szczególnie wspierane w Żyrardowie? Jakiego rodzaju usługi i przedsiębiorstwa ES powinny być otwierane w mieście?
7. Co było największym wyzwaniem w czasie tworzenia przedsiębiorstwa ES? Co jest największym wyzwaniem w codziennych działaniach? Jakie może Pan/-i wskazać najważniejsze trudności lub sprawy, na które należy zwracać uwagę przy tworzeniu i prowadzeniu przedsiębiorstwa ES?
8. Jaki może być wpływ podmiotów (przedsiębiorstw) ES na poprawę sytuacji społecznej i ekonomicznej mieszkańców miasta?
9. Jakie problemy społeczne mogą być rozwiązane w pierwszej kolejności dzięki działaniom podmiotów ES?
10. Do jakich grup społecznych powinna być kierowana działalność ES? W jakich obszarach narzędzia ekonomii społecznej mogą być najbardziej efektywne?
11. Czy widzi Pan/-i jakieś bariery, trudności, które uniemożliwiają rozwój ES w pożądanym sposób? [Dopytać o bariery formalne, organizacyjne, personalne, finansowe]
12. Czy może Pan/-i wskazać szczególnie jakieś uwarunkowania prawne, które stanowią barierę w rozwoju ES?
13. Co należałoby zrobić, żeby te bariery zlikwidować? Kto to powinien zrobić? [Dopytać: czy powinni to zrobić urzędnicy? Organizacje pozarządowe? Przedsiębiorcy?]
14. Czy narzędzia ES można wykorzystywać w realizacji działań rewitalizacyjnych? Czy zna Pan/-i przykłady takich działań?
15. Jaki jest najważniejszy cel współpracy z władzami lokalnymi w zakresie prowadzenia działalności ES? W jaki sposób ta współpraca wygląda, na czym polega? Czy są jakieś elementy tej współpracy, na które należy zwrócić szczególną uwagę?
16. Czy są jakieś działania władz miejskich, które mogą wzmocnić podmioty ES lub które zachęcą do tworzenia nowych podmiotów ES? W jakich obszarach tematycznych takie wsparcie jest najważniejsze?

17. Czy powinny być prowadzone jakieś działania edukacyjne lub promocyjne w celu promocji ES? Jakie powinny być te działania? Czy powinny to być też działania skierowane do dzieci i młodzieży? Jakie to działania?
18. Co należałoby zrobić, żeby organizacje pozarządowe stały się silnym partnerem władz lokalnych w procesie rewitalizacji?
19. Czy widzi Pan/-i jakieś mechanizmy, które mogą zachęcić podmioty ES do prowadzenia działalności w takim mieście, jak Żyrardów?
20. Czy / w jaki sposób Pana/Pani podmiot oddziałuje na Żyrardów?
21. Czy Pana/Pani podmiot chciałby/może się rozwijać na terenie Żyrardowa?

Scenariusz wywiadu (IDI) z ekspertami spoza Żyrardowa

Przed rozpoczęciem wywiadu respondent zostanie poinformowany o definicji ekonomii społecznej wykorzystywanej na potrzeby analizy. Wyjaśniona zostanie również definicja rewitalizacji. Przedstawiony zostanie też cel badania oraz krótka informacja na temat procesu rewitalizacji w Żyrardowie.

1. Czy ten obszar działalności społecznej jest w Polsce wystarczająco rozwinięty? Czy potencjał ES w Polsce jest wykorzystany? Jeśli nie, to jakie są obszary, w których ES powinna być wzmocniona?
2. Czy może Pan/-i wskazać jakieś bariery organizacyjne, finansowe związane z podejściem do ES (np. negatywne stereotypy)? Czy te bariery występują na poziomie całego kraju (wynikają np. z polityki rządu?), czy mają charakter lokalny?
3. Czy może Pan/-i wskazać szczególnie jakieś uwarunkowania prawne, które stanowią barierę w rozwoju ekonomii społecznej?
4. Co należałoby zrobić, żeby te bariery zlikwidować? Kto to powinien zrobić?
5. W jakich obszarach w pierwszej kolejności należałoby zachęcać do otwierania przedsiębiorstw ekonomii społecznej?
6. Jakie są Pana/-i zdaniem kluczowe potrzeby lokalnych podmiotów ES?
7. Jak jest wg Pan/-i potencjał organizacji pozarządowych i podmiotów ES w Żyrardowie w zakresie zaangażowania w proces rewitalizacji miasta? W jakich obszarach organizacje pozarządowe mogą być partnerem dla miasta w procesie rewitalizacji?
8. Jak Pan/-i ocenia świadomość/wiedzę na temat ES w Polsce? Czy są jakieś podmioty, instytucje, kategorie mieszkańców, które powinny być edukowane na ten temat w szczególny sposób?
9. Czy w jakiś szczególny sposób należy wspierać przedsiębiorstwa ES w obszarach rewitalizacji?
10. Czy w jakichś miastach (typach miast) należałoby wzmocnić szczególnie rozwój ES?

11. Czy widzi Pan/-i jakieś mechanizmy, które mogą zachęcić podmioty ES do prowadzenia działalności w takim mieście, jak Żyrardów?
12. Czy zna Pan/-i jakieś mechanizmy finansowania (na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym) wspierające podmioty ES? Czy zna Pan/-i jakieś dobre przykłady wspierania ES przez władze lokalne?
13. Jakie rodzaje działalności podmiotów ES wydają się Panu/-i najbardziej skuteczne w rozwiązywaniu problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów występujących na obszarach rewitalizacji?
14. Jakie działania mogą wspomóc rozwój ES w obszarze rewitalizacji? Co należałoby zrobić, żeby stworzyć dobre warunki rozwoju podmiotów WS w obszarze rewitalizacji?

Formularz informacyjny dot. podmiotów ekonomii społecznej

Szanowni Państwo,

na zlecenie Urzędu Miasta Żyrardowa realizujemy projekt dotyczący opracowania szczegółowej diagnozy społeczno-gospodarczej na potrzeby Gminnego Programu Rewitalizacji. Jest to dokument, w którym wyznaczone będą działania, projekty obejmujące sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, środowiskową i techniczną, mające pomóc wyprowadzić obszar rewitalizacji z trudności, deficytów jakie posiada. Jednym z działań w projekcie jest także scharakteryzowanie sektora pozarządowego funkcjonującego na terenie Żyrardowa, tak aby móc zaplanować działania ułatwiające działanie organizacji pozarządowych. W związku z tym, zwracamy się z prośbą o wypełnienie poniższego formularza informacyjnego dotyczącego Państwa podmiotu. Państwa wsparcie w tym zakresie jest niezbędne do powodzenia całego procesu rewitalizacji.

1. Dane identyfikacyjne

Imię i nazwisko osoby udzielającej odpowiedzi	
Nazwa podmiotu ekonomii społecznej	
Siedziba organizacji	
Dni i godziny urzędowania	
Liczba osób zatrudnionych	
Liczba wolontariuszy	
Obszar funkcjonowania podmiotu (<i>należy określić zasięg funkcjonowania np. miasto Żyrardów, powiat żyrardowski, woj. mazowieckie itp.</i>)	
Data założenia podmiotu	

2. Opis działalności (*proszę scharakteryzować, jakimi obszarami tematycznymi zajmuje się podmiot, jakie są główne grupy docelowe działań podmiotu, jaki rodzaj działań jest realizowany przez podmiot np. udzielanie wsparcia materialnego, organizacja warsztatów i zajęć itp.*)

3. Liczba osób zatrudnionych/zatrudnianych

Liczba osób zatrudnionych	Rodzaj zatrudnienia (umowa o pracę, inny rodzaj umowy cywilno-prawnej np. zlecenie, dzieło)	Czas zatrudnienia
1		☐ Poniżej roku ☐ Do 2 lata ☐ Do 3 lat ☐ Do 4 lat ☐ Do 5 lat ☐ Powyżej 5 lat
2		☐ Poniżej roku ☐ Do 2 lata ☐ Do 3 lat ☐ Do 4 lat ☐ Do 5 lat ☐ Powyżej 5 lat
3		☐ Poniżej roku ☐ Do 2 lata ☐ Do 3 lat ☐ Do 4 lat ☐ Do 5 lat ☐ Powyżej 5 lat
4		☐ Poniżej roku ☐ Do 2 lata ☐ Do 3 lat ☐ Do 4 lat ☐ Do 5 lat ☐ Powyżej 5 lat
(...)	(...)	(...)

4. Liczba wolontariuszy współpracujących z podmiotem:.....

5. Współpraca pomiędzy podmiotami

W poniższej tabeli prosimy o wskazanie podmiotów, z którymi Państwa podmiot współpracował w latach 2014-2017 oraz krótkie scharakteryzowanie tej współpracy zgodnie z opisem:

- Podmiot, z którym prowadzona jest współpraca - należy wskazać m.in. inne organizacje pozarządowe/instytucje kultury/jednostki samorządu terytorialnego/instytucje rządowe/podmioty prywatne, z którymi podmiot współpracuje*
- Forma współpracy – np. wspólna realizacja projektu na podstawie zawartej umowy, dotacja JST na realizację zadania zleconego, realizacja zadania na podstawie udzielonego zamówienia, współpraca niefinansowa np. doradztwo, wymiana informacji*

- *Cel współpracy – proszę wskazać dlaczego została podjęta współpraca, jakie były rezultaty podjętych działań*
- *Zasady współpracy – proszę określić ogólnie jaka była rola Państwa i podmiotu, w ramach podjętej współpracy*

Lp.	Podmiot, z którym prowadzona jest współpraca	Forma współpracy	Cel współpracy	Zasady współpracy

6. Sposób finansowania działalności

Rok	Wysokość dochodu	Źródło finansowania*
2014		
2015		
2016		
2017		

*Jako źródło dochodu proszę wskazać np. składki członkowskie, dotacje udzielone przez jednostki samorządu terytorialnego, dotacje ze środków unijnych, dotacje ze źródeł prywatnych, dochody z pozyskanych zleceń/zamówień

7. Wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej

W poniższej tabeli proszę wskazać czy Państwa podmiot korzystał ze wsparcia ze strony innych podmiotów określając:

- *Nazwę i rodzaj podmiotu, który udzielił wsparcia (np. instytucja kultury, organizacja pozarządowa, podmiot prywatnym, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne Miasta itp.)*
- *Rodzaj wsparcia – np. wsparcie finansowe, wsparcie rzeczowe (proszę określić jakie np. udostępnienie lokalu, przekazanie materiałów do prowadzenia zajęć itp.), wsparcie organizacyjne, wsparcie doradcze (np. pomoc w rejestracji podmiotu, pomoc w napisaniu wniosku itp.)*
- *Poziom wykorzystania – proszę określić stopień wykorzystania wsparcia i wpływ na działalność Państwa podmiotu*

Rok	Podmiot, który udzielił wsparcia	Rodzaj wsparcia	Poziom wykorzystania
2014			
2015			
2016			
2017			

8. Funkcjonowanie podmiotu ekonomii społecznej

Czy były przerwy w funkcjonowaniu podmiotu?	
W jakich latach przerwano funkcjonowanie podmiotu?	
Jakie były przyczyny przerywania funkcjonowania podmiotu	

9. Organizowanie wydarzeń/spotkań

Jakie wydarzenia zorganizował podmiot w roku 2014?	
Jakie wydarzenia zorganizował podmiot w roku 2015?	
Jakie wydarzenia zorganizował podmiot w roku 2016?	
Jakie wydarzenia zorganizował podmiot w roku 2017?	